

ONDERZOEK NAAR MORELE DISTRESS BIJ OCMW-MEDEWERKERS DIE VLUCHTELINGEN ONDERSTEUNEN

Aantal woorden: 14.888

Amina Bouslah

Studentennummer: 02014846

Promotor(en): Prof. dr. Ilse Derluyn

Masterproef voorgelegd voor het behalen van de graad master in Sociaal werk

Academiejaar: 2022 – 2023

ABSTRACT

Naam: Amina Bouslah

Academiejaar: 2022-2023

Opleiding: Master of Science in het Sociaal Werk

Promotor: Prof. Dr. Ilse Derluyn

Titel van de Masterproef: Onderzoek naar morele distress bij OCMW-medewerkers die vluchtelingen ondersteunen.

Morele distress is een psychologische angst bij hulpverleners om zich in een situatie te bevinden die de professional tegenhoudt om moreel correct te handelen. Morele distress is veel voorkomend bij frontliniewerkers, onder andere OCMW-medewerkers. Ze krijgen te maken met twee verschillende vluchtelingenstatuten die op papier dezelfde rechten zouden bevatten, maar in realiteit verschillend worden ingevuld. Deze masterproef tracht bij te dragen tot de kennis over de invloed van verschillende vluchtelingenstatuten op OCMW-medewerkers. Het onderzoek is tot stand gebracht door middel van een online enquête dat verstuurd werd naar alle OCMW's over heel Vlaanderen. Deze enquête bevatte kwantitatieve data met een kwalitatief luik, dit bood de mogelijkheid om bepaalde keuzes te beargumenteren/ondersteunen in de open vragen. Uit de data bleek dat vele respondenten moeite hebben met de eisen van het beleid bij de verschillende statuten. OCMW-medewerkers streven naar een gelijke behandeling onder cliënten en proberen onderbenutting van de rechten te vermijden. De voorkeursbehandeling ten aanzien van de Oekraïense vluchtelingen wordt niet geapprecieerd en wordt gezien als discriminatie ten aanzien van de andere kwetsbare groepen in de samenleving. De wijze waarop het beleid snel ingreep bij de Oekraïense vluchtelingen wordt gezien als een *good practice* dat ook aangemoedigd moet worden bij andere vluchtelingengroepen.

Conclusie, OCMW-medewerkers ervaren morele distress door niet dezelfde kansen te kunnen bieden aan hun cliënten vanwege de regels van de verschillende overheden.

VOORWOORD

Met trots presenteer ik u dit voorwoord van mijn masterproef. Het is een resultaat van maandenlang onderzoek, analyse en veel schrijven. Het schrijven van de scriptie heeft bloed, zweet en tranen gekost, maar bovenal was het een leerrijke ervaring. Het uitvoeren van academisch onderzoek heeft mij de mogelijkheid gegeven om een nieuwe wereld te ontdekken. Sociaal werk is een grote passie waarvan ik graag het vakgebied verder wil ontwikkelen naar de toekomst toe.

Graag wil ik een aantal mensen bedanken die dit traject tot een goed einde hebben gebracht.

Allereerst wil ik de deelgenomen respondenten bedanken. Hun bijdrage gaf mij de mogelijkheid om deze masterproef tot een goed einde te brengen.

Ten tweede wil ik graag mijn vriendinnen bedanken Justine, Marie, Turfah, Viktoria en Sarah. Jullie morele steun en feedback heb ik enorm geapprecieerd! Bedankt dat jullie in mij geloofden!

Ten derde wil ik mijn familieleden bedanken, vooral mijn broer Abdallah om mijn 'rots in de branding' te zijn.

Een speciale dank aan mijn promotor prof. Dr. Ilse Derluyn. Bedankt voor het begeleiden van mijn masterproef. Het is een eer om met u samen te hebben samengewerkt! Bedankt voor de nodige kritische feedback en een luisterend oor te bieden wanneer ik het moeilijk had.

Amina Bouslah

Dendermonde, 25 mei 2023

Inhoudsopgave

ABSTRACT	II
VOORWOORD.....	III
INLEIDING.....	1
LITERATUURSTUDIE.....	2
1. Morele distress.....	2
2. Vluchtelingen.....	3
2.1. <i>Definitie</i>	3
2.1.1. <i>Verzoek om internationale bescherming</i>	4
2.2. <i>Beleid ten aanzien van vluchtelingen</i>	4
2.2.1. <i>Procedures en verblijfsstatuten</i>	4
2.2.1.1. <i>Tijdelijke beschermingsstatuut</i>	4
2.2.1.2. <i>Erkende vluchteling</i>	5
2.2.1.3. <i>Subsidiaire bescherming</i>	5
2.2.1.4. <i>Cijfers</i>	5
2.2.2. <i>Rechten</i>	6
2.2.2.1. <i>Erkende vluchteling</i>	6
2.2.2.2. <i>Tijdelijk beschermingsstatuut</i>	8
2.2.3. <i>Deserving and undeserving</i>	13
2.2.3.1. <i>Europese context</i>	15
2.2.3.2. <i>Morele distress en het vluchtelingendebat</i>	16
3. OCMW-medewerkers.....	18
3.1. <i>OCMW</i>	18
3.1.1. <i>Cel Oekraïne</i>	18
3.2. <i>Rol sociaal werk in het OCMW</i>	19
3.2.1. <i>Discretionaire ruimte</i>	21
3.2.2. <i>Cijfers</i>	22
4. Conclusie literatuurstudie	22
METHODOLOGIE.....	23
1. Onderzoeksontwerp	23

2. Kenmerken respondenten	26
3. Data-analyse	28
3.1. <i>Kwantitatieve analyse .....</i>	<i>28</i>
3.2. <i>Kwalitatieve analyse.....</i>	<i>28</i>
4. Ethische overwegingen	29
RESULTATEN	30
1. Verschil in rechten.....	31
2. Invloed op de verschillen.....	40
a. <i>Het OCMW .....</i>	<i>40</i>
b. <i>Juridische verschillen.....</i>	<i>41</i>
3. Omgang met de verschillen	44
4. Morele distress.....	49
DISCUSSIE & CONCLUSIE.....	51
1. Interpretatie van de resultaten	51
4.1. <i>Voorkeursbehandeling.....</i>	<i>51</i>
4.2. <i>Rechtvaardigheid.....</i>	<i>51</i>
4.3. <i>Good practice .....</i>	<i>52</i>
4.4. <i>Politiek.....</i>	<i>52</i>
2. Conclusie	53
3. Beperkingen.....	54
4. Aanbevelingen.....	55
4.1. <i>Voor verdere onderzoek: .....</i>	<i>55</i>
4.2. <i>Voor het beleid:.....</i>	<i>55</i>
REFERENTIELIJST.....	57
Bijlage A: Tabellen data respondenten	66
Bijlage B: Figuren data respondenten	81
Bijlage C: Grafieken data respondenten	89
Bijlage D: Enquête	90

Bijlage A: Tabellen data respondenten

Tabel A1 *Frequentietabel ingevulde enquêtes*

Tabel A2 *Frequentietabel geslacht van de respondenten*

Tabel A3 *Verdeling leeftijd respondenten*

Tabel A4 *Verdeling respondenten volgens provincie*

Tabel A5 *Verdeling respondenten volgens diploma*

Tabel A6 *Verdeling respondenten volgens functie*

Tabel A7 *Verdeling respondenten volgens het aantal jaar werkzaam binnen een OCMW*

Tabel A8 *Verdeling respondenten volgens anciënniteit*

Tabel A9 *Verdeling respondenten volgens tewerkstellingspercentage*

Tabel A10 *Verdeling respondenten wiens OCMW een Cel Oekraïne bevatten*

Tabel A11 *Verdeling respondenten die in Cel Oekraïne werken of hebben gewerkt*

Tabel A12 *Verdeling respondenten verschillende behandeling van OCMW als organisatie*

Tabel A13 *Verdeling respondenten inzake de grote juridische verschillen*

Tabel A14 *Verdeling respondenten inzake de correctheid van de juridische verschillen*

Tabel A15 *Verdeling respondenten over de ervaren last door de verschillen*

Tabel A16 *Verdeling respondenten over de ervaren last door de verschillen*

Bijlage B: Figuren data respondenten

Figuur B1 *Verdeling ingevulde/gedeeltelijke enquêtes*

Figuur B2 *Verdeling respondenten volgens geslacht*

Figuur B3 *Verdeling leeftijd respondenten*

Figuur B4 *Verdeling respondenten volgens provincie*

Figuur B5 *Verdeling respondenten volgens diploma*

Figuur B6 *Verdeling respondenten volgens functie*

Figuur B7 *Verdeling respondenten wiens OCMW een Cel Oekraïne bevatten*

Figuur B8 *Verdeling respondenten die in Cel Oekraïne werken of hebben gewerkt*

Figuur B9 *Verdeling respondenten die een verschil opmerken binnen de rechten*

Bijlage C: Grafieken data respondenten

Grafiek C1 *Verdeling respondenten die een verschil opmerken binnen de rechten*

Afkortingen

OCMW = Openbaar Centrum voor Maatschappelijk Welzijn

GPMI = Geïndividualiseerd Project voor Maatschappelijke Integratie

CGVS = Commissariaat-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen

LOI = Lokaal Opvang Initiatief

BCSD = Bijzonder Comité Sociale Dienst

INLEIDING

Vanaf het begin van het jaar 2022 werd Europa geconfronteerd met de oorlog tussen Oekraïne en Rusland, met als gevolg het ontstaan van een 'nieuwe' groep vluchtelingen. De Europese Unie besloot om zich open te stellen voor de Oekraïense vluchtelingen, met als gevolg werd het uitzonderlijk statuut 'tijdelijke bescherming' aangeboden (Europese Raad, 2022).

De gastlanden, onder andere België, ontvingen de Oekraïense vluchtelingen met open armen. Verschillende Belgische OCMW's proberen de Oekraïense vluchtelingen zo veel mogelijk te ondersteunen, maar geldt dit ook voor gekleurde vluchtelingen van Afghanistan, Syrië, Palestina, Eritrea, Somalië, ... (Commissariaat-Generaal voor de vluchtelingen en de staatlozen, 2022)?

OCMW-medewerkers komen dagelijks in contact met de verschillende vluchtelingengroepen. In hoeverre ervaren deze professionals bepaalde frustratie vanwege de snelle toekenning van rechten bij Oekraïense vluchtelingen ten opzichte van andere vluchtelingengroepen. Deze masterproef legt de nadruk op de morele distress die OCMW-medewerkers ervaren door de verschillende vluchtelingengroepen en de manier hoe het beleid hierin speelt. De masterproef is een kwantitatief onderzoek over morele distress bij Vlaamse OCMW-medewerkers die verschillende vluchtelingengroepen begeleiden.

De vraagstelling wordt opgesplitst in twee deelvragen:

- 1) Hoe wordt het verschil ervaren, in verband met de onderlinge 'onderscheiding' tussen vluchtelingengroepen in OCMW's?
- 2) In hoeverre is het verschil in behandelingen ten aanzien van de vluchteling zichtbaar voor de hulpverlener en welke invloed heeft dit op de hulpverlener?

Het opzet van dit onderzoek bestaat om concrete aanbevelingen te doen naar de toekomst. Zo kan het beleid waarnemen wat de huidige context is onder de OCMW-medewerkers. Openbare dienstverleningen streven naar een meer rechtvaardige houding ten opzichte van mogelijke verschillende behandelingen onder de diverse groep vluchtelingen. De focus ligt voornamelijk op de ervaringen van hulpverleners met de verschillende vluchtelingengroepen en hoe mogelijke ongelijkheid aangepakt kan worden. Aan de hand van deze masterproef hoop ik een meerwaarde te vormen inzake mogelijke ongelijkheid binnen het breed vluchtelingenlandschap, door bepaalde inzichten uit dit onderzoek te delen met de betrokken organisaties en het beleid.

LITERATUURSTUDIE

Binnen deze literatuurstudie worden de verschillende rechten aangekaart tussen de tijdelijk beschermden en erkende vluchtelingen. Vervolgens worden er concepten aan gelinkt die volgens de literatuur voortvloeien. Ook de achtergrond van de doelgroep, namelijk de OCMW-medewerkers, wordt verduidelijkt. De rode draad binnen dit onderdeel is morele distress die OCMW-medewerkers ervaren ten gevolge van de verschillen.

1. Morele distress

In 1984 werd het concept morele distress geïntroduceerd door Andrew Jameton binnen het werkveld van verpleegkundigen (Fourie, 2017). Het concept wordt omschreven als een psychologische angst die ervaren wordt door professionals wanneer ze zich in een situatie bevinden, waarin ze worden tegengehouden om moreel correct te handelen (Jameton, 2017).

Het concept morele distress kan ook toegepast worden binnen het vakgebied sociaal werk. Het concept kan ingezet worden als een reflectief kader voor sociaal werkers en de impact van beslissingen. De sociaal werker streeft naar rechtvaardigheid voor de hulpvragers, door zich in te zetten om het juiste te doen (Janssen, 2016). Maar er bestaat een mogelijkheid dat bepaalde handelingen worden tegengehouden door de institutionele of organisatorische context. Het handelen kan beïnvloed/ingeperkt worden door wetgeving, institutionele regels, etc (Janssen, 2016) Sociaal werk organisaties zijn vaak afhankelijk van een (lokaal) politieke systeem en de omgeving waarin sociaal werkers in werken (Mänttari; Van der Kuip, 2015).

De link tussen morele distress en sociaal werk komt naar boven op het moment dat de professional actie wil ondernemen, maar wordt tegengehouden door bepaalde systemen, waarden van de organisaties, etc. Dit kan resulteren in een afkeuring van de voorgestelde acties van de sociaal werker (Janssen, 2016). De invloed van morele distress op een sociaal werker wordt het morele residu genoemd. Doordat de voorgestelde oplossingen en acties van de sociaal werker niet kunnen worden opgenomen, blijft het probleem van de belanghebbende onopgelost (Mänttari; Van der Kuip, 2015). Morele distress vindt plaats wanneer (1) de sociaal werker heldere acties wil ondernemen, maar wordt tegengehouden door institutionele waarden (Janssen, 2016). (2) Als het

een psychologische en fysiologische impact heeft op de sociaal werker, dat geuit wordt in schuldgevoel, woede, teleurstelling. Volgens Reamer (2014) noemt dit de morele *injury*.

Gevaert et al. (2018), onderzoekers aan de vakgroep Sociaal Werk en Sociale pedagogiek, hebben samen met een aantal andere onderzoekers een systematisch literatuuronderzoek uitgevoerd rond morele distress binnen de jeugdzorg, meer specifiek over het proces vóór het maken van bepaalde beslissingen. Uit hun onderzoek blijkt dat professionals gebruik kunnen maken van hun discretionaire ruimte om bepaalde beslissingen te maken. De wijze waarop professionals beslissingen maken beïnvloedt de toegangsmogelijkheden tot de bijzondere jeugdzorg. Discretie is één van de belangrijkste waarden in een hulpverlener-cliënt relatie, echter gaat deze discretie ook gepaard met morele distress. Het onderzoek geeft aan dat de discretionaire ruimte een zeer belangrijke rol speelt inzake het besluitvormingsproces.

2. Vluchtelingen

2.1. Definitie

Het vluchten is vaak een gevolg van diverse redenen zoals oorlog, conflict of geweld in het land/gebied van herkomst en/of een persoonlijke vervolging (UNHCR, 2022).

De Conventie van Genève definieert een 'vluchteling als:

“Die, [...] uit gegronde vrees voor vervolging wegens zijn ras, godsdienst, nationaliteit, het behoren tot een bepaalde sociale groep of zijn politieke overtuiging, zich bevindt buiten het land waarvan hij de nationaliteit bezit, en die de bescherming van dat land niet kan of, uit hoofde van bovenbedoelde vrees, niet wil invoeren, of die, indien hij geen nationaliteit bezit en verblijft buiten het land waar hij vroeger zijn gewone verblijfplaats had, daarheen niet kan of, uit hoofde van bovenbedoelde vrees, niet wil terugkeren. Indien een persoon meer dan één nationaliteit bezit, betekent de term "het land waarvan hij de nationaliteit bezit" elk van de landen waarvan hij de nationaliteit bezit. Een persoon wordt niet geacht van de bescherming van het land waarvan hij de nationaliteit bezit, verstoken te zijn, indien hij, zonder geldige redenen ingegeven door gegronde vrees, de bescherming van één van de landen waarvan hij de nationaliteit bezit, niet inroept.” (Verenigde Naties, 1969, 1p)

2.1.1. Verzoek om internationale bescherming

Een verzoeker om internationale bescherming, voorheen genoemd als een asielzoeker, dient een aanvraag in voor een erkenning als vluchteling (Vlaanderen, 2023d). In 2022 werden er 36 871 aanvragen ingediend voor internationale bescherming, ten aanzien van het vorige jaar bevat 2022 een significante stijging van 42%. Het meeste aantal asielverzoekers in 2022 zijn afkomstig uit Afghanistan, Syrië, Palestina, Burundi en Eritrea (CGVS, 2023).

2.2. Beleid ten aanzien van vluchtelingen

2.2.1. Procedures en verblijfsstatuten

Binnen dit onderdeel wordt de wetgeving inzake verschillende vluchtelingstatuten aangekaart die van belang zijn binnen deze thesis.

2.2.1.1. Tijdelijke beschermingsstatuut

Één van de doelen van de Europese Unie is: vrijheid, veiligheid en recht te bieden, zonder binnengrenzen. In combinatie met passende maatregelen aan haar buitengrenzen om asiel en immigratie te regelen en bovendien criminaliteit te voorkomen en te bestrijden (Europese Unie, 2016, 349p).

Hierdoor worden directe acties ondernomen om de vluchtelingen goed te ontvangen in de buurlanden (Mary, 2022). De Europese Unie lanceerde op 4 maart 2022 een 'Tijdelijk Beschermingsstatuut', dat gebaseerd is op een voorgaande Europese richtlijn 2001/55/EG van de Raad van 20 juli 2001:

Betreffende minimumnormen voor het verlenen van tijdelijke bescherming in geval van massale toestroom van ontheemden en maatregelen ter bevordering van een evenwicht tussen de inspanning van de lidstaten voor de opvang en het dragen van de consequenties van de opvang van deze personen (European Union, 2001).

De procedure van het statuut begint met een registratie bij de Dienst Vreemdelingenzaken met een geldig paspoort. Vervolgens moet de Oekraïner zich inschrijven in een gemeente (Agentschap Vreemdelingenrecht & Internationaal familierecht, 2022) en krijgt de Oekraïner het recht op een "A. Beperkt verblijf"-kaart voor één jaar die telkens verlengd kan worden. Momenteel wordt het 'tijdelijke beschermingsstatuut' automatisch verlengd met tweemaal zes maanden, met andere woorden tot en met 04/03/2024 (IBZ, 2023). De ontvangen A-kaart is verbonden aan allerlei

rechten namelijk: huisvesting, equivalent leefloon, ziekteverzekering, gezinsbijslagen, onbeperkte toegang tot de arbeidsmarkt en inburgering (Agentschap Integratie en Inburgering, 2023a).

2.2.1.2. Erkende vluchteling

In de Belgische wetgeving zijn verschillende statuten voor vluchtelingen aanwezig. Ten eerste het erkend vluchtelingenstatuut, waar het CGVS-asielzoekers het statuut 'erkende vluchteling' toekent nadat er aan de voorwaarden worden voldaan vanuit het bovenstaande artikel 1 van het Gedrag van Genève (CGVS,2022). Dit statuut geeft vluchtelingen een verblijfsrecht in België voor de komende vijf jaar (A-kaart). Na vijf jaar krijgt de vluchteling een onbeperkt verblijfsrecht (B-kaart). Er wordt verwacht dat de erkende vluchteling het Belgisch recht zal respecteren (CGVS,2022).

2.2.1.3. Subsidiare bescherming

Naast het erkende vluchtelingenstatuut bestaat ook de subsidiare bescherming. Dit verblijfsstatuut kan toegekend worden aan iemand die internationale bescherming aanvraagt in België en niet in aanmerking komt voor een vluchtelingenstatuut, maar wel gevaar loopt in het land van herkomst. (Agentschap vreemdelingenrecht en internationaal familierecht,2022). Dit statuut zorgt, net als het vluchtelingenstatuut, voor een tijdelijk verblijfsrecht (Piotrowicz, 2003, p345-346).

Binnen deze masterproef ligt de nadruk op erkende vluchtelingen die leefloongerechtigd zijn en het recht hebben op diensten van het OCMW te benutten.

2.2.1.4. Cijfers

Volgens de statistieken van de CGVS zouden 10 632 mensen in 2022 het statuut 'erkend vluchteling' toegekend gekregen hebben, waarvan Syrië de koploper is met 2 499 erkenningen (23,5%) (Statistiek Vlaanderen, 2023). De volgende in de rij is Afghanistan met 2 467 erkenningen (23,2%), gevolgd door Eritrea met 1 357 erkenningen (12,7%) en Palestina met 760 erkenningen (7,1%) (CGVS, 2023). Er is een duidelijke stijging van het statuut 'erkende vluchtelingen' tegenover de dalende cijfers van de voorgaande vijf jaar (Statistiek Vlaanderen, 2022, p3). Naast erkende vluchtelingen bestaat ook het statuut van subsidiare bescherming. In 2022 werden er 429 beschermingsstatuten toegekend, de meeste statussen werden toegekend aan 133 Jemenieten (31%), 130 Somaliërs (30%), 37 Syriërs (8,6%) en 23 Palestijnen (5,4%) (CGVS, 2023).

Niet elke vluchteling die erkend wordt krijgt de titel 'erkende vluchteling' of 'beschermingsstatuut'. Sinds de uitbraak van de Oekraïense - Russische oorlog is het 'tijdelijk beschermingscertificaat van

kracht (IBZ, 2022). Er zijn sinds 10 maart 2022 meer dan 60 500 tijdelijke beschermingscertificaten afgegeven aan Oekraïense vluchtelingen door de Dienst Vreemdelingenzaken (Statbel, 2022, p3).

2.2.2. Rechten

2.2.2.1. Erkende vluchteling

Wonen

Erkende vluchtelingen hebben het recht om in de eerste twee maanden na de erkenning te verblijven in een opvangcentrum van Fedasil of in een woning die ter beschikking wordt gesteld door het lokale OCMW. Na afloop van de periode van twee maanden moet de vluchteling de OCMW-woning of opvangcentrum verlaten. Er wordt verwacht dat de vluchteling binnen deze termijn een eigen woning heeft gevonden. Indien dit niet gelukt is, kan Fedasil het termijn verlengen tot een maximum van vier maanden (Fedasil, 2023).

De vluchteling heeft drie mogelijkheden op vlak van huisvesting. Ten eerste kan de vluchteling zich inschrijven voor een sociale woning bij een sociale verhuurder. Ten tweede kan de vluchteling contact opnemen met een sociaal verhuurkantoor. Als laatste blijft enkel de private huurmarkt als optie, waar de vluchteling een huurpremie kan ontvangen van de overheid (Agentschap Integratie en Inburgering, 2016).

Werk & inkomen

Vanaf dat de vluchteling erkend is, opent zich het recht op een leefloon (Vlaanderen, 2023a). Het leefloon is verbonden aan een GPMI, wat betekent dat er voorwaarden zijn verbonden aan het ontvangen van een leefloon. Binnen het GPMI ligt de klemtoon voornamelijk op de werkbereidheid, zodat de vluchteling/cliënt de mogelijkheid heeft om te integreren in de samenleving en een steentje kan bijdragen aan het sociale zekerheidssysteem (POD Maatschappelijke Integratie, 2016).

Voor erkende vluchtelingen gelden dezelfde voorwaarden als voor Belgen. Er is geen sprake van een arbeidskaart (Commissariaat-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen, 2022).

Onderwijs

Erkende vluchtelingen krijgen de kans om te studeren in België. In het basisonderwijs wordt er extra middelen ingezet om de anderstalige leerling te ondersteunen doorheen het leerproces. In het secundair onderwijs worden er aparte onthaalklassen georganiseerd voor de anderstalige nieuwkomers genaamd de OKAN-klassen (Agentschap Integratie en Inburgering, z.d.). Gedurende één jaar krijgen de nieuwkomers Nederlandse taallessen, om vervolgens te kunnen doorstromen naar het regulier secundair onderwijs (*Vlaanderen, z.d.*). Het volwassenonderwijs en het hoger onderwijs staan open voor erkende vluchtelingen, maar vragen een taalvereiste en een erkend diploma/toelatingsonderzoek (Universiteit Gent, 2023).

Gezinshereniging

De procedure gezinshereniging geeft de erkende vluchteling de kans om te herenigen met de naaste familieleden, door middel van een verblijfsrecht. Degene die in aanmerking komen voor een gezinshereniging zijn:

- *De echtgenoot of geregistreerde partner, op voorwaarde dat u beiden ouder bent dan 21 jaar. Indien het huwelijk of partnerschap al bestond voor u in België aankwam, dan wordt de leeftijdsvoorwaarde teruggebracht tot 18 jaar.*
- *Alleenstaande kinderen ten laste, jonger dan 18 jaar, of deze van uw echtgenoot of geregistreerde partner.*
- *Uw alleenstaand gehandicapt kind, ouder dan 18 jaar, of dat van uw echtgenoot of partner, mits een attest van een door de Belgische diplomatieke of consulaire post erkende arts dat aantoont dat het kind niet in eigen behoeften kan voorzien.*
- *Uw ouders, indien u jonger bent dan 18 jaar en u België binnenkwam zonder begeleiding en zonder onder de hoede te staan van een verantwoordelijke meerderjarige (Commissariaat-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen, 2022).*

Inburgeringstraject

Het inburgeringstraject is wettelijk verplicht voor erkende vluchtelingen in België. Na de erkenning dienen de vluchtelingen zich in te schrijven voor een inburgeringscursus bij het onthaalbureau integratie. Het inburgeringsproces verloopt in verschillende stappen, onder meer een

intakegesprek, Nederlandse lessen, maatschappelijke oriëntatie, traject naar werk en participatietraject (Agentschap Integratie en Inburgering, 2018).

Reizen

Een erkende vluchteling heeft het recht om naar het buitenland te reizen. Er bestaan reisdocumenten voor vluchtelingen, ook bekend als het blauwe paspoort. De erkende vluchteling kan het vluchtelingenstatuut verliezen bij terugkeer naar het land van herkomst (CGVS, 2022).

2.2.2.2. Tijdelijk beschermingsstatuut

Wonen

Bij de komst van de Oekraïense vluchtelingen heeft de overheid initiatieven genomen om opvang en woonst te realiseren. Er werden verschillende initiatieven gerealiseerd, namelijk: crisishuisvestigingen, (nood)opvang, gastgezinnen, nooddorpen, sociale woningen en huurwoningen georganiseerd/ter beschikking gesteld voor de komst van de tijdelijk beschermde (Agentschap Integratie en Inburgering, 2023d). Er wordt sterk gewerkt vanuit de 'housing first' methodiek, waar er eerst een woning wordt gezocht en vervolgens aan de andere levensdomeinen wordt gewerkt (CAW, 2023).

De crisishuisvesting is een concept waar Oekraïense vluchtelingen de mogelijkheid hebben om een tijdelijke woning te ontvangen voor enkele dagen of weken waar ze kunnen verblijven vanaf hun aankomst in België. De crisiswoningen moeten voldoen aan een aantal basisvoorwaarden zodat de woning niet in het nadeel speelt van de vluchteling:

- *Het moet gaan om een woning op de private huurmarkt of om leegstaande sociale woningen die, in afwachting van renovatie, buiten het sociale huurstelsel, kunnen worden verhuurd. De woning kan ter beschikking gesteld worden of verhuurd worden.*
  - *Bij gedeelde voorzieningen met het inwonende gezin (keuken, toilet, badkamer), wordt de ruimte beschouwd als een kamerwoning*
  - *Beschikt de begunstigde van de tijdelijke bescherming over een eigen toilet, keuken en badkamer, gaat het om een zelfstandige woning*
- *De huisvesting moet onder Vlaamse bevoegdheid vallen*

- *De woning mag niet op de inventaris van ongeschikt en onbewoonbaar verklaarde woningen of op de lijst van herstelvorderingen van de Vlaamse Wooninspectie staan*
- *Maximaal 6 maanden (maar de mogelijkheden om deze periode te verruimen worden onderzocht)*
- *Geen veiligheids- of gezondheidsrisico's (Agentschap Integratie en Inburgering, 2023d).*

Het gaat om een diverse groep woningen, namelijk de private markt en sociale woningen die leegstaan vanwege geplande renovaties (Ibidem).

Daarnaast proberen verschillende gemeenten en Fedasil tijdelijk beschermden te helpen aan noodopvang via de crishuisvesting. Sommige gemeenten zoals Gent, Antwerpen en Mechelen hebben nooddorpen georganiseerd (Vlaanderen, 2023b).

Naast de overheid stellen ook burgers zich open om vluchtelingen op te vangen in hun eigen woning, ook wel gastgezinnen genoemd. Deze gezinnen stellen hun woning minstens drie maanden open voor de vluchtelingen en er wordt verwacht dat ze de vluchtelingen kunnen onderhouden (Stad Gent, 2023).

Op de private huurmarkt probeert men ook solidair te zijn met de Oekraïense vluchtelingen, door hun huurwoningen of tweede verblijf enkel te verhuren aan Oekraïners. Ook organisaties met verblijfscomplexen proberen een collectief onderdak te bieden voor de tijdelijk beschermden (Vlaanderen, 2023b).

Inkomen & werk

Om te overleven in België ontvangen de tijdelijk beschermden een inkomen. De grootste financiële steun komt voornamelijk van het OCMW (Agentschap Integratie en Inburgering, 2023b). Zij starten een sociaal onderzoek om de situatie van de vluchteling na te gaan. Uitzonderlijk is er sprake van een 'light' versie van het sociaal onderzoek zodat de vluchteling sneller geholpen kan worden. Het is dan niet nodig om het kadastraal inkomen en de ziekteverzekering te verifiëren. Na drie maanden vindt een evaluatie plaats die de situatie opnieuw zal evalueren (POD Maatschappelijke Integratie, 2023). De tijdelijk beschermden kunnen een equivalent leefloon ontvangen. Het equivalente leefloon is hetzelfde als het gewone leefloon, maar wordt aangeboden aan personen die geen recht hebben op leefloon vanwege omstandigheden. Ze bevinden zich echter wel in een noodsituatie, wat het recht opent op het equivalente leefloon (Vlaanderen, 2023a). Het bedrag van het

equivalente leefloon is gebaseerd op de gezinssituatie. Indien de tijdelijke beschermde bij een gastgezin inwoont wordt er geen rekening gehouden met de inkomsten van het gastgezin (Agentschap Integratie en Inburgering, 2023b).

Tijdelijk beschermden die dakloos zijn, krijgen een eenmalige kans op een installatiepremie met de bedoeling om zich te kunnen vestigen in een hoofdverblijfplaats zoals een eigen woning of bij iemand die de persoon opvangt (POD Maatschappelijke Integratie, 2022). De installatiepremie helpt de vluchteling om zelfstandig een “nieuwe start” te maken. Wanneer de tijdelijke beschermde een hoofdverblijfplaats bezit, heeft de begunstigde recht op een sociaal tarief voor gas en elektriciteit (Agentschap Integratie en Inburgering, 2023c).

Naast de financiële steun van het OCMW, hebben tijdelijke beschermden ook recht op het Vlaamse Groeipakket. Het gezin ontvangt maandelijks een basisbedrag van 173,20 euro per kind. Ze kunnen hierbovenop een sociale toeslag en zorgtoeslag ontvangen naar gelang de situatie van het gezin en het kind. In augustus wordt er jaarlijks een schoolbonus betaald en onder bepaalde voorwaarden kunnen tijdelijk beschermden ook een kinderopvangtoeslag, kleutertoeslag en/of een schooltoeslag ontvangen (Groeipakket, 2023).

Om te kunnen werken in België gelden dezelfde voorwaarden als voor de Belgen. Er is geen sprake van een arbeidskaart (Agentschap Integratie en Inburgering, 2023e).

Onderwijs

De Oekraïense kinderen en jongeren met het tijdelijk beschermingsstatuut krijgen de kans om hun studies verder te zetten met behulp van een online leerplatform gestart door het Oekraïense ministerie (Agentschap Integratie en Inburgering, 2023g). Het huisonderwijs verloopt niet gelijk als een doorsnee huisonderwijs in Vlaanderen, maar het beantwoordt wel aan de minimumeisen waar ten eerste de nadruk moet liggen op de ontplooiing van het kind en ter voorbereiding naar het volwassene leven. Ten tweede het kind leert de waarde kennen van de grondrechten van de mens en de culturele waarden. Het huisonderwijs bevat echter een aantal afwijkingen waarbij Oekraïense kinderen niet verplicht zijn om zich aan te melden om een examen af te leggen bij een examencommissie. Ook zijn ze niet verplicht om te slagen voor de examencommissie om huisonderwijs te kunnen volgen (Vlaams Ministerie van Onderwijs en Vorming, 2023a). Bovendien

kunnen lokale besturen een nooddorp organiseren, niet-erkende school, voor de Oekraïense leerlingen. Hiervoor worden subsidies uitgedeeld om het huisonderwijs te faciliteren (Agentschap Integratie en Inburgering, 2023d).

Inzake het hoger onderwijs hebben personen met een tijdelijk beschermingsstatuut de mogelijkheid om te studeren in België (Vlaams Ministerie van Onderwijs en Vorming, 2023b)

De tijdelijk beschermden kunnen deelnemen aan het volwassenenonderwijs, maar moeten eerst hun wettig verblijf kunnen aantonen. Dit kan op drie verschillende manieren worden gerealiseerd:

- *Kort verblijf: met een biometrisch paspoort of een paspoort met visum (90 dagen verblijf of verlengd)*
- *Statuut tijdelijk beschermd: met het attest tijdelijke bescherming, afgeleverd door DVZ. Ook de bijlage 15 (in afwachting van de afgifte van de A kaart) en de A kaart tonen wettig verblijf aan.*
- *Verzoek om internationale bescherming: met de bijlage 25 of 26 in combinatie met het 'attest voor inschrijving van asielzoekers in het volwassenenonderwijs' of met het attest van immatriculatie (Agentschap Integratie en Inburgering, 2023d).*

Gezinshereniging

Personen met een tijdelijk beschermingsstatuut beschikken over de mogelijkheid om te herenigen met familieleden. Degene die in aanmerking komen voor een gezinshereniging zijn:

- *De echtgeno(o)t(e) of de partner waarmee een partnerschap werd gesloten dat beschouwd wordt als zijnde gelijkwaardig met het huwelijk in België (het gaat daarbij om een partnerschap afgesloten in Duitsland, Denemarken, Finland, IJsland, Noorwegen, Zweden en het Verenigd Koninkrijk)*
- *De minderjarige ongehuwde kinderen (van de tijdelijk beschermd of van diens echtgeno(o)t(e))*
- *Andere naaste familieleden die samenwoonden met en volledig of hoofdzakelijk ten laste waren van de tijdelijk beschermd op 24 februari 2022 (Agentschap Integratie en Inburgering, 2023h)*

De eerste twee bovenstaande punten zijn een recht voor personen met een tijdelijk beschermingsstatuut. Het laatste punt is eerder een gunst, waar de Dienst Vreemdelingenzaken

zelf de keuze maakt, door middel van de discretionaire ruimte, hetzij de gezinshereniging wordt goedgekeurd of niet (Ibidem).

Inburgeringstraject

Het inburgeringstraject is niet verplicht voor de tijdelijk beschermden. Momenteel worden er online infosessies georganiseerd in het Oekraïens voor mensen die in Vlaanderen en Brussel verblijven. Dit wordt beschouwd als zijnde een voortraject op maat (Agentschap Integratie en Inburgering, 2023i). Binnen de context van de huidige situatie is het nog onduidelijk of de Oekraïners weldegelijk het inburgeringstraject moeten volgen (Agentschap Integratie en Inburgering, 2023i).

Reizen

Tijdelijk beschermden hebben de mogelijkheid om te reizen met hun A-kaart. De Oekraïners krijgen echter de kans om te verhuizen naar een andere lidstaat. Er kan binnen een periode van 180 dagen, voor 90 dagen naar een ander lidstaat reizen om zich vervolgens daar te registreren. Het beoogde doel is het herenigen van familieleden, die verspreid geraakten bij het vluchten. Indien een tijdelijk beschermde zich effectief laat registreren in een andere lidstaat, zal de A-kaart ingetrokken worden en verliest de tijdelijk beschermde de gekregen Belgische rechten (Agentschap Integratie en Inburgering, 2023k).

Personen met een tijdelijke bescherming kunnen tijdelijk terugkeren naar Oekraïne. De wetgeving bevat geen informatie inzake de afwezigheid of terugkeer naar land van herkomst (Agentschap Integratie en Inburgering, 2023k).

Overige rechten

Binnen deze categorie worden er een aantal rechten aangekaart die voordelig zijn voor de tijdelijk beschermden.

- Personen met een tijdelijke bescherming hebben het recht om een gewone bankrekening te openen. Indien de tijdelijk beschermde geweigerd wordt door de bank, kan er steeds beroep gedaan worden op de basisbankdienst (Agentschap Integratie en Inburgering, 2023j). De Raad van de Europese Unie heeft gebruik gemaakt van de gelegenheid om de

Oekraïense Hryvnia gemakkelijk te kunnen omwisselen in de valuta van het gastland (Publicatieblad van de Europese Unie, 2022).

- Een EU-verordening die sinds 27/07/2022 van kracht is, bepaalt dat rijbewijzen die afgeleverd werden door Oekraïne erkend worden in Europa. Een rijbewijs verhoogt de mobiliteit, met als gevolg vergemakkelijkt dit het dagelijkse leven (Publicatieblad van de Europese Unie, 2022).

2.2.3. Deserving and undeserving

Als vluchteling wordt er verwacht een procedure te doorlopen om een erkend statuut te verkrijgen. Vanwege de goed draaiende (sociale) welvaartstaat maakt het Westerse migratiebeleid gebruik van een sociale categorisering voor vluchtelingengroepen ter voordeel van de Europese samenleving. Elke categorie is verbonden aan bepaalde rechten en plichten. In het wetenschappelijk artikel *A critical analysis of the creation of separated care structures for unaccompanied refugee minors* schrijft professor Ilse Derluyn (2018) in hoeverre het beleid op basis van een aantal factoren vluchtelingen anders behandelt. Binnen het artikel worden er drie factoren aangebracht namelijk leeftijd, vluchteling/vreemdeling en de kwetsbaarheid van het individu. Elk van deze factoren verhogen de kans om de verdienste hulp te kunnen ontvangen van de Belgische samenleving. Bijvoorbeeld, binnen het onderdeel leeftijd ligt de nadruk eerder het verschil tussen minderjarigen en meerderjarigen. De Belgische samenleving ziet erop toe dat minderjarigen de nodige ondersteuning ontvangen. Dit zijn ze verplicht vanwege het verdrag inzake de Rechten van het Kind, waar artikel 22 duidelijk maakt dat de staat verplicht is om samen te werken met andere organisaties om kinderen met een vluchtelingenstatuut of die asiel aanvragen kunnen genieten van de nodige bescherming (Verenigde Naties, 1989). Dit recht valt echter weg wanneer het kind de leeftijd van 18 jaar bereikt, er wordt verwacht de eigen verantwoordelijkheid op te nemen als volwassene. Leeftijd wordt gebruikt als een strategie om te categoriseren onder de toegang van bepaalde rechten. Minderjarigen worden bestempeld als “de verdiende vluchteling” ten aanzien van meerderjarige vluchtelingen die worden gezien als een persoon die minder ondersteuning verdient (Derluyn, 2018).

Professor Charles Watters (2007) geeft aan dat deze sociale categorisering ook een invloed uit op de verdiende zorg en bescherming. In zijn wetenschappelijk artikel *Refugees at Europe's Borders: The Moral Economy of Care* geeft hij weer hoe erkende vluchtelingen rechten openen in een nieuwe samenleving omdat deze personen werden gelegitimeerd en toegelaten door het beleid. Vluchtelingen die niet erkend werden vanwege allerlei omstandigheden zoals geweigerde asiel, mensen zonder geldige papieren, etc. worden gezien als personen die zorg en bescherming niet verdienen.

Bovenstaande literatuur geeft weer dat tijdens de procedure bewust (of onbewust) gebruik gemaakt wordt van het concept *deserving* en *undeserving*. Dit denkkader wordt gebruikt om een enge opdeling te maken tussen de vluchtelingen die onze ondersteuning verdienen en zij die het niet verdienen (Ravn et al, 2019, p138). Het beleid heeft als doel om vluchtelingen te filteren, door diegene eruit halen die een meerwaarde zouden vormen voor de samenleving (Schrooten; Debruyne, 2021) en zo weinig mogelijk mensen te erkennen vanwege de angst voor het vreemde. (Mattheijers, 2000, p.19).

Om het verschil te verstaan tussen de kenmerken van een *deserving* en *undeserving* vluchtelingen, stelt Wim van Oorschot (2000) vijf dimensies weer die solidariteit oproepen in een samenleving. De vijf dimensies zijn de volgende: controle, noden, identiteit, attitude en wederkerigheid (van Oorschot, 2000, p36). Het aspect 'controle' wordt gezien als een controle over de behoeftes. Wanneer een persoon zelfredzaam is, met andere woorden controle heeft over zijn eigen behoeftes, ziet het beleid de persoon als iemand die op zijn eigen benen kan staan en geen nood heeft aan ondersteuning. Mensen die geen controle hebben over hun behoeftes worden in tegenstelling gezien als personen die geholpen moeten worden om een stabiel leven te kunnen leiden, kortom *deserving*. Het aspect 'nood' bevat een gradatie, hoe meer hulp men nodig heeft hoe meer *deserving* men is. Het aspect identiteit speelt een grote rol binnen het beleid, maar ook de publieke opinie (van Oorschot, 2000, p36). Het verwijst naar de identiteit van de vluchteling tegenover de identiteit die zich afspeelt binnen de nieuwe samenleving. Hoe dichter bij 'ons', hoe meer *deserving*. Naast identiteit, speelt attitude ten opzichte van de nieuwe samenleving ook een rol. Hoe dankbaarder men zich opstelt naar de samenleving, hoe meer *deserving*. Binnen het laatste aspect verwacht de samenleving een wederkerigheid van steun om gezien te worden als *deserving*. Deze wederkerigheid is regelmatig een eis binnen het beleid. De overheid is bereid om de kwetsbare te ondersteunen. De verwachting die de overheid vooropstelt is dat de vluchteling ook een meerwaarde biedt aan de huidige samenleving door bijvoorbeeld te gaan werken (van

Oorschot, 2000, p36). Deze vijf aspecten beïnvloeden de verschillende vluchtelingen groepen op vlak van *deserving* (van Oorschot, 2000, p36).

Het verschil in behandeling tussen de beide vluchtelingengroepen noemt professor Dr. David De Coninck (2022) een vluchtelingen paradox, waar net zoals Wim van Oorschot gesproken kan worden van kenmerken die de vluchtelingen van elkaar onderscheiden. Binnen zijn onderzoek ligt de nadruk op de positievere benadering naar Oekraïense vluchtelingen ten opzichte van de Afghaanse vluchtelingen. De kenmerken zoals de nabijheid, gelijkaardige etniciteit, zelfde religie etc. zorgen voor een andere beeldvorming ten aanzien van de verschillende vluchtelingengroepen. Vluchtelingen die deze kenmerken bevatten verdienen, volgens de Europese en Amerikaanse publieke opinie, het recht op nodig ondersteuning. Kortom zorgen de aanwezige, en eerder fysieke, kenmerken voor het label *deserving of undeserving* (De Coninck, 2022).

De *deserving* vluchtelingen in de huidige Belgische context zijn de Oekraïense vluchtelingen die massaal ondersteund worden door de politiek en de publieke opinie. Solidariteit staat centraal sinds de komst van deze vluchtelingengroep (Schrooten, 2022). Zoals eerder aangegeven in het onderdeel 2.2.2. *Rechten*, stelt de samenleving zich anders op ten aanzien van de Oekraïense vluchtelingen door middel van het inschakelen van gastgezinnen, organiseren van nooddorpen, het onderwijs dat ander georganiseerd is en wordt mogelijk gemaakt. De humane handelingen die ingezet werden voor de Oekraïners willen sociale professionals terugvinden in de gehele vluchtelingengroep. Na enkele dagen in België ontvangen de tijdelijk beschermden een vlottere beschermingsprocedure met een verblijfskaart en snelle toegang tot voordelen op de verschillende levensdomeinen. Er wordt gepleit van uit het sociale werkveld naar een humaan en efficiënt asielbeleid dat geldt voor alle vluchtelingen (Schrooten, 2022).

2.2.3.1. Europese context

Het concept “*deserving and undeserving*” binnen de Europese context kan verduidelijkt worden aan de hand van het metaforisch concept Fort Europa, dat duidt op de bescherming van de Europese Unie. Europa probeert zich als een fort te verdedigen tegen gevaren die een bedreiging vormen voor de Europese welvaart, veiligheid, sociale voorzieningen en culturele identiteit. Migratie wordt gezien als een mogelijke bedreiging voor Europa, met als gevolg probeert Europa deze groepen te vermijden door strenge immigratiewetten, grenscontroles en fysieke barrières.

Door het hanteren van deze handelingen kan Europa zichzelf beschermen tegen inkomende migranten en vluchtelingen (Van Houtum & Pijpers, 2006).

Fort Europa wordt echter door critici gezien als een negatieve term omdat het geen vorm van empathie vertoont en zich afsluit van de buitenwereld. Er worden enkel grenzen geopend voor een selectief aantal groepen zoals arbeidsmigranten, wetenschappers, universiteiten, voetballer, etc. De voorkeur voor specifieke groepen vertrekt vanuit het principe om de welvaartstaat te optimaliseren (Van Houtum & Pijpers, 2006).

De term Fort Europa keert regelmatig terug bij rechtse tot extreemrechtse politieke partijen. Ze willen het algemeen debat en de complexiteit rondom immigratie en het beleid van Europese landen benadrukken (Van Houtum & Pijpers, 2006).

Kortom geven bovenstaande literatuur weer dat het concept van de “deserving and undeserving” vluchteling aanwezig is in de huidige samenleving. Het toepassen van het concept *deserving* en *undeserving* heeft echter niet enkel een impact op de vluchtelingen, maar ook een impact op de professionele identiteit van maatschappelijk werkers in een OCMW.

2.2.3.2. Morele distress en het vluchtelingendebat

“Sociaal werk is een op de praktijk gebaseerd beroep en een academische discipline die sociale verandering en ontwikkeling, sociale cohesie, empowerment en bevrijding van mensen bevordert. Principes van sociale rechtvaardigheid, mensenrechten, collectieve sociale verantwoordelijkheid en respect voor vormen van diversiteit staan centraal in het sociaal werk. Onderbouwd door sociaalwerktheorieën, sociale- en menswetenschappen en inheemse of lokale vormen van kennis, engageert sociaal werk mensen en structuren om problemen aan te pakken en welzijn te bevorderen” (IFSW, 2014)

Binnen de globale definitie van het sociaal werk worden de belangrijkste waarden weergegeven die sociaal werkers koesteren, vooral omdat deze waarden vertrekken vanuit de mensenrechten (IFSW, 2014). Het ervaren van morele distress vertrekt vanuit een gevoel van onrechtvaardigheid (Fronek; Chester, 2016). Één van de belangrijkste principes binnen het sociaal werk is sociale rechtvaardigheid. Sociaal werkers binnen het vluchtelingendebat worden geconfronteerd met het

concept *deserving* en *undeserving* vluchtelingen. Het vreemdelingenbeleid bevat regels die toelaten welke vluchtelingen het 'verdienen' om te verblijven op het grondgebied. Dat beleid kan leiden tot morele verontwaardiging bij de sociaal werkers. Moreel leed, ethische verantwoordelijkheden en angst voor medeplichtigheid wanneer onrechtvaardig beleid praktijk wordt. (Fronek; Chester, 2016)

3. OCMW-medewerkers

Dit onderdeel bevat achtergrondinformatie over de doelgroep die een hoofdrol speelt binnen deze masterscriptie.

3.1. OCMW

Het Openbaar Centrum voor Maatschappelijk Welzijn (afgekort OCMW) is een openbare dienst die tot stand is gekomen in 1976 door de organieke wet van 8 juli 1976 (Steyaert,2015). Deze wet verving de voorloper, namelijk de C.O.O. of de Commissie voor Openbare Onderstand. Beiden zijn openbare instellingen, maar de C.O.O ontbrak een aantal aspecten. De nadruk lag hoofdzakelijk op armen en behoeftigen, een bepaalde doelgroep van de samenleving, hierdoor was er nood aan een hervorming van de lokale zorg (De Bie, 2007).

Er wordt vertrokken van het principe dat elke burger beroep kan doen op de steun van het OCMW (Steyaert,2015). Ten tweede het OCMW is verbonden aan het lokaal politiek stelsel door de oprichting van een OCMW-raad. De raad bestaat uit politici van de aanwezige partijen op lokaal bestuur (Agentschap Binnenlands Bestuur, 2022). Ten derde worden de taken van een OCMW ruim gekaderd. Elke OCMW vult die rechten in naargelang de noden en behoeften van de lokale bevolking (Steyaert,2015). Ten vierde en één van de belangrijkste trends in sociaal werk, professionalisering (Ibidem).

De overgang van het C.O.O naar het OCMW kan gezien worden als een sterke ontwikkeling. Naast de fundamentele veranderingen, zijn er verschillende aspecten aangepast tijdens de ontwikkeling. De bestaansminimumwet werd vervangen door de wet op maatschappelijke integratie. Deze nieuwe wet legt de klemtonen anders, zodat er rekening gehouden kan worden met de actieve welvaartsstaat. Deze klemtonen liggen op de activering van cliënten (De Bie, 2007).

3.1.1. Cel Oekraïne

Recent hebben een aantal OCMW's naar aanleiding van de Oekraïense - Russische oorlog een Cel Oekraïne opgericht. Het is een aparte cel, los van de dienst Vluchtelingen en Asiel of een LOI. De cel is opgericht zodat men efficiënt aan de slag kan gaan met de Oekraïense vluchtelingen om andere diensten te ontlasten. Daarbij vormt de cel een duidelijk aanspreekpunt voor de Oekraïense vluchtelingen (MatConnect, 2022). Het doel van de cel is het aanbieden van sociale en financiële hulp aan de Oekraïense vluchtelingen die aankomen in de stad (Stad Gent, 2022).

Het takenpakket van Cel Oekraïne gaat als volgt:

- *“Equivalent leefloon en andere financiële steun*
- *Materiële hulp*
- *Administratie*
- *Medische kosten*
- *Juridische en psychologische hulp*
- *Nederlands leren*
- *Studeren of werken in België*
- *Een school vinden voor jezelf of je kinderen*
- *Je diploma laten erkennen in België*
- *Het invullen van je vrije tijd” (Stad Gent, 2022)*

3.2. Rol sociaal werk in het OCMW

De hulpverlener vervult een belangrijke rol binnen het OCMW. De maatschappelijk werkers verlenen *een aantal maatschappelijke dienstverleningen en leggen de nadruk op het welzijn van iedere burger* binnen een lokaal grondgebied (Belgium.be, 2022). Hulpverlening binnen deze sector wordt gezien als een complex gebeuren, dat regelmatig geconfronteerd wordt met dilemma's (OCMW Federatie, 2021, p3). Het handelen van maatschappelijk werkers worden sterk bepaald door verschillende kaders, namelijk het wettelijke, technische en organisatorische contextgegevens. Deze kaders bieden een mogelijkheid om weloverwogen keuzes te maken voor de kwetsbare hulpvragers (OCMW Federatie, 2021, p3).

OCMW-maatschappelijk werkers zijn gebaseerd op een aantal algemene basisbeginselen, die een belangrijke rol spelen ten aanzien van de hulpvrager. Ten eerste de Universele verklaring van de rechten van de mens artikel 2. Hierin benadrukt de verklaring de aandacht voor de uniciteit van de mens, waarin respect en gelijkwaardigheid tegenover de ander van groot belang zijn (Amnesty International, 2016):

“Eenieder heeft aanspraak op alle rechten en vrijheden, in deze Verklaring opgesomd, zonder enig onderscheid van welke aard ook, zoals ras, kleur, geslacht, taal, godsdienst, politieke of andere overtuiging, nationale of maatschappelijke afkomst, eigendom, geboorte of andere status.

Verder zal geen onderscheid worden gemaakt naar de politieke, juridische of internationale status van het land of gebied, waartoe iemand behoort, onverschillig of het een

onafhankelijk, trust-, of niet-zelfbesturend gebied betreft, dan wel of er een andere beperking van de soevereiniteit bestaat.” (Amnesty International, 2016)

Ten tweede artikel 23 van de grondwet:

“Ieder heeft het recht een menswaardig leven te leiden.

Daartoe waarborgen de wet, het decreet of de in artikel 134 bedoelde regel, rekening houdend met de overeenkomstige plichten, de economische, sociale en culturele rechten, waarvan ze de voorwaarden voor de uitoefening bepalen.

Die rechten omvatten inzonderheid:

1° het recht op arbeid en op de vrije keuze van beroepsarbeid in het raam van een algemeen werkgelegenheidsbeleid dat onder meer gericht is op het waarborgen van een zo hoog en stabiel mogelijk werkgelegenheidspeil, het recht op billijke arbeidsvoorwaarden en een billijke beloning, alsmede het recht op informatie, overleg en collectief onderhandelen;

2° het recht op sociale zekerheid, bescherming van de gezondheid en sociale, geneeskundige en juridische bijstand;

3° het recht op een behoorlijke huisvesting;

4° het recht op de bescherming van een gezond leefmilieu;

5° het recht op culturele en maatschappelijke ontplooiing;

6° het recht op gezinsbijslagen.” (Belgische grondwet, 2021)

Ten derde de notie van maatschappelijk dienstverlening, die terug te vinden is in artikel 1 van de organieke wet op de OCMW's:

“Elke persoon heeft het recht op maatschappelijke dienstverlening. Deze heeft tot doel eenieder in de mogelijkheid te stellen een leven te leiden dat beantwoordt aan de menselijke waardigheid.” (Vlaamse codex, 1976)

Niet alleen de basisbeginselen zijn van groot belang voor de OCMW-maatschappelijk werker, maar ook de kwalificatievereisten zijn noodzakelijk. Alle medewerkers moeten in het bezit zijn van het erkend statuut maatschappelijk assistent:

“(…) hetzij houder zijn van een diploma van maatschappelijk assistent(e) voorzien bij de wet van 12 juni 1945 tot bescherming van de titel van maatschappelijk assistent (...)” (LOI-wet, 1945, art 1)

De Vlaamse overheid maakt een onderverdeling tussen mensen die afgestudeerd zijn in de oude structuur van hoger onderwijs en het nieuwe. Binnen de nieuwe structuur komen enkel de volgende diploma's in aanmerking, namelijk de bachelor sociaal-agogisch werk, met de titel maatschappelijk assistent, (of een diploma dat daarmee is gelijkgesteld) samen met de bachelor in sociale gezondheidszorg of een gelijkgesteld diploma. Binnen de oude structuur wordt er verwezen naar de graduaat maatschappelijk assistent, verpleegkundige (gespecialiseerd in gemeenschapsgezondheid) en sociale verpleegkundige. Daarnaast zijn er nog twee soorten sociaal werk diploma's komen niet in aanraking met het erkende statuut, namelijk gegradueerde maatschappelijk werkers (nieuwe structuur) en de master in het sociaal werk. Zij zijn niet bevoegd en beschikken niet over voldoende competenties om aan een sociaal onderzoek deel te nemen (Lokaal bestuur, 2022).

3.2.1. Discretionaire ruimte

OCMW-medewerkers worden verwacht de wetgeving en de institutionele regels te volgen, maar ondanks de strikte regelgevingen bestaat er een grijze zone, genaamd de discretionaire ruimte. Zoals eerder aangegeven wordt hulpverlening, binnen deze sector, gezien als een complex gebeuren dat regelmatig geconfronteerd wordt met dilemma's (OCMW Federatie, 2021, p3). Naar aanleiding van deze vaststelling introduceerde Michael Lipsky (1980) het concept discretionaire ruimte in zijn boek *"Street-level bureaucrats: Dilemmas of the Individual in Public Services"*. In zijn boek verwijst hij naar de positie van de ambtenaren/frontliniewerkers, onder andere sociaal werkers, tussen het volk en het beleid. Ambtenaren hebben een direct contact met cliënten, waardoor ze de mogelijkheid hebben tot discretionair handelen. Ambtenaren/frontliniewerkers worden op regelmatige basis geconfronteerd met moeilijke en complexe omstandigheden van cliënten, waarop geen zwart-wit antwoord te vinden is (Lipsky, 1980). De term discretionaire ruimte is echter moeilijk te definiëren, waardoor het telkens een andere invulling krijgt. Ondanks de verschillende invullingen zijn professionals het eens dat frontliniewerkers moeten beschikken over een ruimte waar er afgeweken kan worden van de regels die voorgeschreven zijn door het beleid of de institutie (Devlieghere & Roose, 2017).

Professor Jochen Devlieghere (2017) geeft aan dat goede sociaal werkers diegene zijn die de regels niet strikt volgen en eerder buiten de lijnen moet durven nadenken zodat men proactief kan handelen in functie van de cliënt. Mensenlevens zijn onvoorspelbaar, zoals eerder aangegeven is het onmogelijk om enkel de regels toe te passen op de complexe realiteit van cliënten. Er is nood aan een professioneel oordeel en ethisch handelen.

3.2.2. Cijfers

In het jaartal 2021 werkten in totaal 29 304,91 mensen binnen de Vlaamse OCMW's, waarvan het overgrote gedeelte van het personeelsleden een vrouw is. Er bevinden zich meer contractuelen binnen de OCMW's dan statutairen. Op vlak van arbeidsprestatie werkt net iets meer dan de helft voltijds en het overige gedeelte deeltijds (Statistiek Vlaanderen, 2022).

4. Conclusie literatuurstudie

Tot slot kan gesteld worden dat er een verschil bestaat tussen de rechten en de beeldvorming ten aanzien van de Oekraïense vluchtelingen en de andere vluchtelingen. De reden voor dit verschil vertrekt uit het feit dat Europa en België de vluchtelingen situatie bekijkt vanuit hun witte perspectief, dit wordt duidelijk gemaakt wanneer het concept *deserving en undeserving* geanalyseerd werd binnen dit onderwerp. De solidariteit vanuit het beleid en het publiek is een stuk groter naar de Oekraïense vluchtelingen vanwege gelijkaardige kenmerken zoals etniciteit, Europees grondgebied, etc.

De onrechtvaardige behandeling tussen de vluchtelingengroepen loopt echter zonder enige gevolgen. Dagelijks begeleiden sociaal werkers vluchtelingen naar een integratie in onze samenleving, maar in hoeverre heeft dit verschil invloed op een professional als onrechtvaardigheid een belangrijke oorzaak is voor morele distress?

METHODOLOGIE

Dit hoofdstuk behandelt de onderzoeksmethodologie die wordt gebruikt om de vraag te beantwoorden in hoeverre sociaal werkers in OCMW's in Vlaanderen morele distress ervaren bij de behandeling van verschillende vluchtelingengroepen. In eerste instantie wordt het onderzoeksdesign en de gebruikte instrumenten besproken. Vervolgens worden de kenmerken van de respondenten beschreven en tot slot wordt de analyse besproken.

1. Onderzoeksontwerp

Om een antwoord te formuleren op de onderzoeksvragen, werd er geopteerd voor een kwantitatief onderzoeksdesign. Er werd een veldonderzoek opgezet door gebruik te maken van een enquête, waarbij primaire data werden verzameld, geanalyseerd en geïnterpreteerd via het onlineprogramma Qualtrics. De keuze voor een kwantitatief onderzoek werd gemaakt vanwege de drukte bij OCMW-medewerkers. Het feit dat de enquête maar enkele minuten in beslag nam was voordelig, hierdoor konden er genoeg antwoorden verzameld worden. De haalbaarheid van dit onderzoek was cruciaal.

Het verzamelen van de contactgegevens is mogelijk gemaakt door de centrale databank van het Departement Welzijn, Volksgezondheid en Gezin van de Vlaamse overheid, namelijk De Sociale Kaart. Een lijst werd getrokken met alle informatie van de OCMW's over heel Vlaanderen en Brussel. Na het analyseren van alle gegevens per OCMW, zijn er 449 emailadressen en 2 contactforumlieren verzameld van OCMW's en/of OCMW-medewerkers. Vervolgens werd de enquête verzonden op 29 maart 2023 naar alle OCMW's binnen het Vlaamse en Brusselse grondgebied. De ontvangers, grotendeels onthaalmedewerkers, beloofden de enquête verder te verspreiden onder de organisatie, door de mail door te sturen of de enquête toe te voegen in hun wekelijkse aankondiging. De enquête heeft drie weken online gestaan. Het bood respondenten voldoende tijd om de enquête in te vullen.

Om een representatieve steekproef te bekomen werd er ingezet op een enkelvoudige aselechte steekproef met OCMW's als populatie. Er werd gestreefd naar 600 respondenten, met de veronderstelling dat er telkens twee personen van de 306 OCMW's de enquête invullen.

De enquête bevat 26 vragen verdeeld over zes onderdelen. Doorheen de enquête werd er gebruikt gemaakt van verschillende soorten vragen om voldoende inzicht te bevatten over de huidige omstandigheden. Er werd gebruik gemaakt van vier open vragen, elf meerkeuze vragen, zeven 5-Likertschalen/matrixvragen en vier schaalvragen. De vragen zijn telkens gebaseerd op de hiaten binnen mijn literatuurstudie, namelijk het bevragen van het verschil tussen de vluchtelingengroepen en welke gevolgen deze heeft op de OCMW-medewerkers.

Het eerste onderdeel van de enquête vormt het belangrijkste onderdeel van het onderzoek en bevat één enkele vraag. Deze vraag is cruciaal om deel te kunnen nemen aan het onderzoek, omdat ze werkt als een filter. Het zorgt ervoor dat de enquête wordt ingevuld door de gevraagde doelgroep, namelijk OCMW-medewerkers die samenwerken met Oekraïense vluchtelingen. De voorwaarde om te kunnen deelnemen aan de enquête is de samenwerking met een Oekraïense vluchteling. Enkel deze OCMW-medewerkers zijn relevant voor het onderzoek omdat de kans zeer groot is dat OCMW-medewerkers al eerder in contact zijn gekomen met andere vluchtelingengroepen. Als de medewerker aangeeft contact te hebben gehad met een Oekraïense vluchteling, dan pas kan de medewerker oordelen over mogelijke verschillen tussen de vluchtelingengroepen. Het contact speelt hier van groot belang.

Het tweede onderdeel bevat de demografische vragen omtrent de respondenten. Dit onderdeel maakt voornamelijk gebruik gemaakt van schalen en meerkeuze vragen om de kenmerken van de respondenten te achterhalen. De vragen peilen naar een aantal basiskennmerken zoals leeftijd, geslacht, diploma, vragen over tewerkstelling, maar ook de functie die de medewerkers uitvoeren en in welke provincie hun OCMW zich bevindt. Daarnaast stelt de enquête vragen over aanwezigheid van een Cel Oekraïne binnen hun instelling. Dit onderdeel kan aantonen binnen het onderzoek in hoeverre bepaalde functies, provincies of het organiseren van een nieuw departement invloed heeft op het individu.

Het derde onderdeel bevrageert of er sprake is van mogelijke verschillen en benadert de rechten van de verschillende vluchtelingengroepen. De eerste vraag start met een ja/nee-vraag "*Vindt u dat het OCMW als organisatie of de ondersteunende diensten verschillend omgaan met de diverse vluchtelingengroepen (erkende vluchtelingen vs statuut Oekraïense vluchteling)?*". Vervolgens worden verschillende rechten opgesomd en wordt er bevrageert, aan de hand van 5-Likertschalen, in hoeverre de medewerkers een verschil zien in de toekenning van rechten ten opzichte van de verschillende vluchtelingengroepen. Daarnaast toetsten een schaalvraag (Net Promotor Scale) en

ja/nee-vragen in welke mate er sprake is van juridische verschillen en/of deze lastig zijn voor de OCMW-medewerkers.

Het vierde onderdeel ligt nauw met het derde onderdeel. De nadruk ligt minder op de feitelijke verschillen tussen de vluchtelingengroepen en eerder op de ervaring bij de medewerkers ten gevolge van mogelijke verschillen op vlak van de toekenning van rechten. Het doel binnen dit onderdeel is het achterhalen welke invloed het verschil heeft op de professionele identiteit van de medewerker. Dit kan beoordeeld worden aan de hand van 5-Likertschalen, waar er bevestigd wordt naar de ervaring met gewetensnood, opmerkingen van collega's, cliënten of andere hulpverleners buiten de OCMW-diensten. Het horen van opmerkingen van anderen beïnvloed het individu, hierdoor wordt er getoetst naar de beleving na het horen van deze opmerkingen. Als laatste wordt er afgetoetst, met een schaalvraag, in hoeverre de medewerkers de verschillen ethisch verantwoord vinden.

In het vijfde onderdeel wordt het concept morele distress geïntroduceerd. Het is een academische term dat weinig gebruikt wordt binnen het werkveld, hierdoor kregen de medewerkers een korte uitleg over het concept morele distress. Vervolgens probeerde ik het concept te linken met de respondent door te bevestigen, aan de hand van een schaalvraag, in hoeverre de medewerker zich herkent in het aangegeven concept. Daarnaast kregen de medewerkers de mogelijkheid om een aantal voorbeelden te geven indien het van toepassing zou zijn.

Het laatste onderdeel bevat twee openvragen die de mening van de respondenten aanmoedigt, door te bevestigen hoe de respondent de situatie zou willen aanpakken in een ideale wereld. Het is de bedoeling om te achterhalen welke (grote) hiaten er aanwezig zijn binnen bepaalde procedures en welk invloed dit heeft op de medewerkers. Dit onderdeel wordt afgesloten met de openvraag of de respondenten extra opmerkingen toevoegen of nuanceren aan het onderzoek.

2. Kenmerken respondenten

Dit onderdeel omkadert de kenmerken van de respondenten binnen dit onderzoek van dichterbij benaderd.

Alle OCMW-medewerkers konden deelnemen aan het onderzoek, onder voorwaarde dat men eerder contact heeft gehad met een Oekraïense vluchteling. Er werd verduidelijkt dat het onderzoek zou peilen naar de morele distress bij OCMW-medewerkers ten aanzien van de verschillende vluchtelingengroepen. Ook werd er aangegeven dat de gegevens op een anonieme manier verwerkt zullen worden.

In het begin kreeg de enquête weinig responsen. Na een reminder heeft de enquête in totaal 677 respondenten opgeleverd, waarvan 357 (52,7%) de enquête volledig hebben ingevuld en 320 (47,3%) gedeeltelijk hebben ingevuld.¹ Alle antwoorden worden verwerkt in het onderzoek, omdat het overgrote gedeelte van de vragen werden ingevuld door de 320 respondenten.

Demografische gegevens	
<i>Geslacht</i> ²	477 vrouwen (84,3%), 87 mannen (15,4%), 1 niet-binair en 1 persoon die het geslacht liever niet vernoemt.
<i>Leeftijd</i> ³	Gemiddelde leeftijd: 36 jaar. Meeste respondenten bevatten een leeftijd tussen 20 en 40 jaar.
<i>Provincie</i> ⁴	Oost-Vlaanderen (28,55%) Antwerpen (23,52%) Vlaams-Brabant (17,24%) West-Vlaanderen (16,34%) Limburg (13,82%)
<i>Opleiding</i> ⁵	71% bevat een professionele bachelor

---

¹ Zie Bijlage A: Tabel A1

² Zie Bijlage B: Figuur B2

³ Zie Bijlage B: Figuur B3

⁴ Zie Bijlage A: Tabel A4

⁵ Zie Bijlage A: Tabel A5

Functie

De enquête werd opgesteld naar alle OCMW-medewerkers die in contact zijn gekomen met Oekraïense vluchtelingen. De functies van de respondenten zijn voornamelijk maatschappelijke werkers⁶, echter zijn er ook andere functies die aan bod komen zoals hoofdmaatschappelijke werkers, diensthoofden, zachte specialisten, coördinatoren, administratieve ondersteuners, trajectbegeleiders, etc.

Tewerkstelling

Om het profiel beter te kaderen van de respondent werden er een aantal vragen gesteld in verband met de tewerkstelling van het individu. De respondenten zijn gemiddeld al 9 jaar werkzaam binnen het OCMW. Sommigen zijn recent aan de slag en anderen zijn al bijna 40 jaar in dienst.⁷ Echter is het aantal jaren anciënniteit een beetje hoger. De respondenten bevatten een anciënniteit van gemiddeld 10 jaar, waarvan sommige respondenten net gestart zijn en anderen al 42 jaar anciënniteit bevatten⁸. Inzake de tewerkstellingsgraad werkt echter 67,67% van de respondenten 100%, de op een na grootste groep zijn de 20% respondenten met een tewerkstellingsgraad van 80%. De overige respondenten zijn verspreid⁹.

Cel Oekraïne

In de enquête werd er getoetst naar de aanwezigheid van een Cel Oekraïne. Respondenten kregen de mogelijkheid om te antwoorden via een ja/nee vraag. 297 (53,32%) van de respondenten hebben ja geantwoord en 260 (46,68%) van de respondenten hebben nee geantwoord¹⁰. Daarnaast werd er ook gevraagd of de respondent werkt of heeft gewerkt voor Cel Oekraïne. Hierbij lieten 126 (26,81%) respondenten¹¹ weten dat ze deel zijn of zijn geweest van Cel Oekraïne.

---

⁶ Zie Bijlage A: Tabel A6

⁷ Zie Bijlage A: Tabel A7

⁸ Zie Bijlage A: Tabel A8

⁹ Zie Bijlage A: Tabel A9

¹⁰ Zie Bijlage A: Tabel A10

¹¹ Zie Bijlage A: Tabel A11

3. Data-analyse

Op basis van de verzamelde gegevens zal er gepoogd worden om een antwoord te vinden op de onderzoeksvraag in verband met de morele distress bij OCMW-medewerkers vanwege de procedures bij de verschillende vluchtelingengroepen. De enquête vormt een onderdeel van een kwantitatief onderzoek, maar echter bevat de enquête een aantal open vragen waardoor er een kwalitatief luik beschikbaar is.

3.1. Kwantitatieve analyse

De kwantitatieve analyse bevat alle resultaten verzameld aan de hand van de enquête, behalve het kwalitatieve luik. Het Qualtrics programma geeft steeds automatisch het bereik (minimum en maximum), gemiddelde, standaardafwijking en variantie per vraag weer. Daarnaast kunnen er ook tabellen, grafieken en figuren getrokken worden om de resultaten te ondersteunen met een visuele representatie. Een eerste analyse kwam van toepassing nadat de resultaten werden afgedrukt en doorgenomen. Het analyseren van de data bracht echter een aantal ingevingen over bepaalde thematieken. De resultaten worden geanalyseerd aan de hand van de beschrijvende statistiek, omdat er een fenomeen wordt besproken en onderzocht. De enquête bevat verschillende vragen zoals schalen, 5-Likertschalen, etc. deze soort vragen bieden de mogelijkheid om de verzamelde data te kunnen interpreteren en met elkaar te vergelijken.

3.2. Kwalitatieve analyse

De enquête bevat vier open vragen, die de respondenten konden gebruiken om hun mening te staven. Hiervan hebben de respondenten goed gebruik van gemaakt, waardoor er voldoende waardevolle informatie beschikbaar is om te verwerken in de resultaten. De eerste open vraag bevroeg de reactie van respondenten inzake opmerkingen over de behandeling van de verschillende vluchtelingen groepen. Op de vraag *“Hoe gaat u om met deze opmerkingen?”* werden er 395 antwoorden verzameld. De tweede open vraag toetste een ervaring van morele distress. Op de vraag *“Geef een aantal voorbeelden, indien van toepassing” (morele distress)*, kreeg 225 reacties met grotendeels ervaren situaties. De derde open vraag geeft de OCMW-medewerkers de kans om zelf te reflecteren over de procedures en gang van zaken. De vraag *“Hoe zou u in een ideale wereld deze ongelijkheid in behandeling aanpakken? Wat zou u willen veranderen aan het systeem/werking”* ontving 355 reacties met voorstellen en argumenten. De laatste open vraag inzake extra opmerkingen of bepaalde nuancerings bevatte 160 antwoorden.

Het verwerken van het kwalitatieve luik zal gebeuren aan de hand van een deductieve thematische analyse. Het is de bedoeling dat de kwalitatieve data het kwantitatieve ondersteund met de nodige argumentatie.

In eerste instantie werden de antwoorden afgedrukt en diagonaal bekeken. Vervolgens werden alle antwoorden handmatig verdeeld onder thema's die regelmatig terugkeerden in de antwoorden. Om een overzicht te bewaren, werd er gebruik gemaakt van een woordenwolk om de thema's te structureren. De verdeling van de thema's zijn van groot belang om de kwantitatieve thema's te ondersteunen en te verduidelijken.

4. Ethische overwegingen

Wanneer er een onderzoek wordt uitgevoerd is het belangrijk om de ethische principes te respecteren, zodat het onderzoek niet in het nadeel speelt van de respondent. Tijdens het onderzoek werd er steeds rekening gehouden met het algemeen ethische protocol voor wetenschappelijk onderzoek aan de faculteit psychologie en pedagogische wetenschappen van de UGent (Faculteit Psychologie en Pedagogische wetenschappen, 2022).

Om de kwaliteit van mijn onderzoek te garanderen werd er in het begin van de enquête meegedeeld aan de respondenten dat de resultaten van het onderzoek op een vertrouwelijke manier bewaard en verwerkt zullen worden en dat de rapportering gebeurt op een anonieme wijze. Vervolgens volgde er een *informed consent* waar de respondent de keuze heeft om vrijwillig deel te nemen aan de wetenschappelijke studie en toestemming geeft aan de onderzoeker om de gegevens te verwerken, te bewaren, te analyseren en er over te rapporteren op een anonieme wijze. De tweede optie geeft de keuze aan de respondent om niet deel te nemen aan de wetenschappelijke studie.

RESULTATEN

De data verworven uit de enquête werd zorgvuldig geanalyseerd om zicht te hebben op de verschillen ten aanzien van de begeleiding met de verschillende vluchtelingengroepen. Hierbovenop worden ook de gevolgen van de verschillen aangekaart door de ervaringen aan te tonen die kunnen uren tot morele distress. De resultaten vertrekken vanuit de onderzoeksvragen. Om een duidelijk overzicht te bewaren wordt er gebruik gemaakt van tabellen en narratieven van de respondenten. Dit onderdeel bevat geen namen of andere gegevens die de personen kunnen identificeren, om de anonimiteit te bewaken.

1. Verschil in rechten

Binnen dit onderdeel wordt het verschil in rechten aangekaart. De respondenten kregen de mogelijkheid per recht aan te geven in hoeverre men een verschil opmerkt. 313 respondenten (66%)¹² geven aan het eens of helemaal eens te zijn met de ongelijkheid op basis van de rechten tussen de Oekraïense vluchtelingen en de andere vluchtelingengroepen. 99 respondenten (21%) stemden neutraal en 62 respondenten (13%) geven aan oneens of helemaal oneens te zijn met het opmerken van verschillen.

Tabel A16

Verdeling respondenten over de ervaren last door de verschillen

	Helemaal oneens	Oneens	Neutraal	Eens	Helemaal eens
Benodigde documenten voor erkenning	26 (5.49%)	37 (7.81%)	100 (21.10%)	197 (41.56%)	114 (24.05%)
Toekenning van sociale woning	57 (12.03%)	102 (21.52%)	151 (31.86%)	106 (22.36%)	58 (12.24%)
Leefloon	36 (7.59%)	56 (11.81%)	87 (18.35%)	168 (35.44%)	127 (26.79%)
Financiële ondersteuning (naast het leefloon)	41 (8.65%)	92 (19.41%)	131 (27.64%)	133 (28.06%)	77 (16.24%)
Vakantie in herkomstland	38 (8.02%)	69 (14.56%)	179 (37.76%)	110 (23.21%)	78 (16.46%)
Gezinshereniging	34 (7.17%)	59 (12.45%)	235 (49.58%)	89 (18.78%)	57 (12.03%)
Toegang tot school	55 (11.60%)	101 (21.31%)	161 (33.97%)	103 (21.73%)	54 (11.39%)
Toegang tot werk	37 (7.81%)	68 (14.35%)	135 (28.48%)	153 (32.28%)	81 (17.09%)
Sociale rechten	35 (7.38%)	63 (13.29%)	136 (28.69%)	145 (30.59%)	95 (20.04%)

Tabel A16 toont de verdeling van de antwoorden van de respondenten op de verschillen binnen de rechten. De groep 'Neutraal' is opvallend een grote groep, dit zijn de respondenten die aangeven dat er eerder een verschil plaatsvindt naast de rechten van de vluchteling, namelijk de visie van de politiek en de publieke opinie. De groepen "Oneens" en "Helemaal oneens" geven aan weinig last te ervaren van de situatie en/of aangeven dat ze de functie uitvoeren zoals verwacht van het beleid zonder al te veel vragen te stellen.

---

¹² Bijlage B: Figuur B9

Er werden amper tot geen argumenten gegeven ter ondersteuning, met als gevolg komen er weinig tegenargumenten aan bod in de resultaten.

We moeten de wet volgen, de keuzes of beslissingen worden gemaakt bij politiek

Benodigde documenten voor erkenning

“Vluchtelingen van Syrië waar de oorlog jaren duurt die hier 4 jaar moesten wachten op een erkenning zien de vluchtelingen van Oekraïne toekomen die direct een verblijf van een jaar toegekend krijgen. Dat is moeilijk.”

Opvallend gaven respondenten in de open vragen weer dat dat de ontheemde Oekraïense vluchtelingen onmiddellijk een nieuw, sneller en minder streng systeem van opvang en erkenning werd opgestart. Het wordt gezien als een *good practice*, maar het toont ook dat het een zeer "makkelijke" politieke beslissing was, omdat ze uit een 'Westers' land komen. Er zijn vluchtelingen die jaren wachten op een uitspraak tot erkenning of zelfs teruggestuurd worden. De Oekraïense vluchteling wordt meteen erkend enkel op basis van een nationaliteit.

Er is duidelijk sprake van racisme, xenofobie en islamofobie in het 'standaard' wettelijke kader van het verzoeken tot internationale bescherming.

De respondent van het citaat verduidelijkte het feit dat Europese landen aan pushbacks doen, die bij wet verboden zijn in de Conventie van Genève, waardoor vluchtelingen uit Midden-Oosterse landen, de Sub-Sahara, etc. jarenlang in onzekerheid moeten wachten op een beslissing over hun leven en toekomst.

“Het toont duidelijk aan dat er in onze maatschappij nog veel systemen en structuren bestaan, die gestoeld zijn op racisme.”

OCMW-medewerkers moeten geen rekening houden met de rekeninguittreksels en het vermogen in hun thuisland. De respondenten geven aan dat het beleid niet kritisch genoeg kijkt naar de situatie van de Oekraïense vluchtelingen. Een OCMW-medewerker gaf aan dat er geen controle is op de oorsprong van de Oekraïner. Het is onduidelijk wie effectief een oorlogsvluchteling is. Oekraïners uit andere delen kunnen ook beroep doen op het statuut tijdelijk beschermden zonder

in aanraking te komen met het oorlogsgebied. Ook stelt het zich voor dat Oekraïners, die voor de uitbraak van de oorlog verbleven in andere landen, ook beroep doen op hun oorspronkelijke nationaliteit om in België een verblijf te verkrijgen.

Toekenning (sociale) woning

Huisvestiging is een veel besproken thema binnen de open vragen. De respondenten zijn gefrustreerd dat Oekraïners een woning krijgen die ze maar willen, terwijl dakloze mensen en andere vluchtelingen, die geen woning vinden, dit moeten begrijpen. Ook krijgt de Oekraïense vluchteling sneller een woning toegewezen dan kandidaten op de wachtlijst.

Mensen die al langer als 15 jaar wachten op een toewijzing van sociale woning terwijl een Oekraïners al na paar weken sociale woningen toegewezen kregen. Is zeer moeilijk uit te leggen aan cliënten.

- Nooddorpen

Een woonnooddorp voor Oekraïners, terwijl er tal van andere vluchtelingen (en niet-vluchtelingen) ook geen stabiel dak boven het hoofd hebben

Voor Oekraïense vluchtelingen zorgde de overheden onmiddellijk voor tijdelijke nooddorpen. Er wordt gehoopt dat dit initiatief blijft bestaan als tijdelijke noodwoningen voor andere tijdelijke daklozen, omdat Belgische, geregistreerde vluchtelingen, etc. die dakloos zijn, amper of geen opvangmogelijkheden bevatten. De nooddorpen zijn enkel voor korte duur beschikbaar, het wordt na de Oekraïne crisis afgebroken.

- Woonnood

Niet alleen daklozen of erkende vluchtelingen zijn het slachtoffer van de voorkeursbehandeling in de Belgische woonnood, ook slachtoffers van partnergeweld, huisuitzettingen, ... De woning die ter beschikken werden gesteld voor deze slachtoffers werden verplicht overgedragen aan de Oekraïense vluchtelingen omdat zij niet naar een opvangstructuur moesten in tegenstelling tot de andere vluchtelingen die de OCMW-medewerkers begeleiden. De medewerkers uiten een teleurstelling dat er geen sprake is van een gelijkwaardige behandeling binnen crisissituaties. De woonnood is een ernstige maatschappelijke tendens, toch duwt de overheid alle kwetsbare doelgroepen aan de kant voor de Oekraïense vluchteling.

Verder heb ik de indruk dat de Oekraïense vluchtelingen een voorkeursbehandeling krijgen, vooral dan vanuit politieke hoek.

- Private huurmarkt

Een niet-Oekraïens gezin, dat ik begeleid, vindt geen woning. Ze krijgen op de privéverhuurmarkt te horen dat verhuurders specifiek voor Oekraïense vluchtelingen kiezen, maar deze mensen zijn ook al bijna een jaar dakloos.

Oekraïners komen in België toe en beschikken direct over een woning op de privémarkt. Andere vluchtelingen, die meestal van het Midden-Oosten komen, zoeken zes maanden of meer vooraleer ze eindelijk een huis hebben gevonden. Deze ongelijkheid wringt bij de OCMW-medewerkers, zeker wanneer er gewerkt wordt met beide vluchtelingengroepen. Er is een ongelijkheid zichtbaar tussen vluchtelingen uit Oekraïne en vluchtelingen uit een ander continent op basis van de private huurmarkt. Respondenten vinden het tevredenstellend dat de Oekraïense vluchtelingen gemakkelijk een woning vinden, maar dit zou ook moeten gelden voor de andere kwetsbare groepen.

De regelgeving rond vluchtelingen gelijktrekken, ongeacht het land van herkomst.

- Wonen Vlaanderen

“Heel aantal in goedkoop aanbod woning, energie inbegrepen en internet eveneens. Krijgen anderen niet. Ook niet zij die soms als groot gezin op straat worden gezet.”

De prijzen van wonen zijn uitzonderlijk anders voor de Oekraïense vluchtelingen. Wonen Vlaanderen heeft een overzicht gegeven van richtbedragen voor woningen. Deze bedragen liggen beduidend lager dan de private of sociale huurbedragen. Mensen met een leefloon moeten vaak in de private sector huren, waardoor ze een minder menswaardig leven kunnen leiden dan Oekraïense vluchtelingen die met hetzelfde bedrag leefloon veel goedkoper een woning ter beschikking krijgen. Bovendien geniet de vluchteling van extra voordelen zoals sociaal tarief voor elektriciteit/gas en goedkoop internet.

- Huurwaarborg

Oekraïense mensen kunnen een huursubsidie aanvragen, maar andere vluchtelingen beschikken niet over dit recht omdat ze meestal nog niet lang genoeg in Vlaanderen verblijven. Een gezin dat werd erkend als vluchteling ontving geen huurwaarborg, omdat ze nog verbleven in een centrum met oog op een gezinshereniging. De toegewezen woning werd daarvoor niet voldoende voorzien aan de hand van een conformiteitsattest. Oekraïense vluchtelingen mogen woningen in gebruik nemen zonder enige conformiteitsattest. Vele medewerkers stellen zich hierbij vragen. Beide groepen hebben een woonneed, waarbij de ene groep niet de kans krijgt op de woonmarkt en de andere groep terecht komt in slechte woningen.

- Gastgezinnen

Sinds de komst van de Oekraïense vluchtelingen toont de Belgische samenleving een grote solidariteit naar de tijdelijk ontheemden. Het systeem van gastgezinnen werd in het leven geroepen. Vele medewerkers vinden het fantastisch dat de samenleving bereid is om te helpen, maar stellen opnieuw vragen bij de wetgeving. De tijdelijk ontheemden beschikken maandelijks over een equivalent leefloon, waarvan sommige OCMW's beslissen om geen rekening te houden met het inkomen van de gastgezinnen. De Oekraïense vluchteling maakt gebruik van dit voordeel, met als gevolg verhuizen Oekraïners regelmatig naar gemeenten waar er geen rekening gehouden wordt met de persoon waarmee ze samenleven. Dit maakt de zoektocht voor een nieuwe huisvesting moeilijk, wat de medewerkers frustriert.

Ook stellen de respondenten vragen bij de combinatie (1) het ontvangen van een equivalent leefloon en (2) gastgezin. Het gastgezin beschikt al over vele voordelen vanwege het in ontvangst nemen van de tijdelijk ontheemden. Daarnaast beschikken andere vluchtelingen ook over een leefloon, maar spijtig genoeg gaat de meeste kosten naar een, vaak duurere, privéwoningen wegens te weinig sociale woningen.

- Installatiepremie

Oekraïense vluchtelingen hebben automatisch recht op een installatiepremie ongeacht men woont bij een gastgezin of niet. Andere vluchtelingen ontvangen dit recht niet even gemakkelijk.

Leefloon

Een algemeen voorwaarde voor het ontvangen van een leefloon bevat een onderlinge overeenkomst namelijk het GPMI. De Oekraïense vluchtelingen heeft ten aanzien van het GPMI, geen enkele verplichtingen, waardoor OCMW-medewerkers gefrustreerd geraken. Zonder bijkomende voorwaarden kunnen er geen sancties opgelegd worden.

Iemand die gespeeld heeft met zijn/haar kansen binnen het leefloon, iemand die nooit doet wat er gevraagd wordt en plots dringend financiële middelen nodig heeft...

Oekraïense vluchtelingen ontvangen een equivalent leefloon in plaats van een gewoon leefloon. Respondenten geven herhaaldelijk aan dat het leefloon ontvangen door Oekraïners een minder wettelijke basis/regelgeving bevatten. Bij intakegesprekken wordt er bijna automatisch het equivalent leefloon toegekend, terwijl andere cliënten bewijzen moeten kunnen voorhalen om in aanmerking te komen voor een leefloon aan de hand van bepaalde documenten of rechten.

Elke OCMW hanteert andere normen inzake het equivalent leefloon, zoals, onder andere, een verschil in behandeling van leeflooncategorie bij samenwonen (gastgezinnen). Deze werking zorgt voor een verdeeldheid onder de lokale besturen. Tijdelijk beschermden verhuizen zodat ze bepaalde voordelen kunnen verkrijgen die andere gemeenten niet aanbieden.

Mensen die een volledig leefloon ontvangen en geen kosten hebben. In plaats daarvan het geld naar familie sturen in het land van herkomst.

Verschillende respondenten hebben aangegeven frustraties te hebben ten aanzien van het soepele systeem van het equivalent leefloon. Een OCMW-medewerker gaf aan een vermoeden te hebben dat een cliënt niet alles heeft verteld heeft en het verhaal hiaten bevat. De medewerker kan echter niets doen aan de situatie omdat de documenten die de cliënt bezorgen toch aantonen dat hij recht heeft op een leefloon.

Vakantie in herkomstland

Tijdelijk beschermden kunnen vrij reizen naar het land van herkomst zonder hun statuut en leefloon te beïnvloeden. Erkende vluchtelingen ontvangen echter een bepaalde sanctie wanneer er teruggekeerd wordt naar het thuisland.

Waarom mogen bepaalde cliënten naar hun thuisland (in oorlog, gevlucht voor onveilige situatie in het thuisland) en anderen niet om vb. afscheid te gaan nemen van een overleden familielid, ...

Een respondent gaf aan dat een verblijfskaart van een Afghaanse vluchteling ingetrokken werd doordat hij bij de opkomst van de Taliban zich naar Afghanistan begaf. De vluchteling reisde naar zijn land van herkomst om de administratie, inzake de visa, in orde te brengen voor zijn familie met oog op een gezinshereniging in België. De Belgische samenleving staat niet toe dat erkende vluchtelingen terugkeren naar het land waar men van gevlucht is. Oekraïense vluchtelingen hebben wel de mogelijkheid om vrij te reizen naar Oekraïne.

Gezinshereniging

Inzake de gezinsherenigingen gaven opvallend 49,6% van de respondenten¹³ aan dat ze geen verschil opmerken. Enkele respondenten bevestigen enkel dat de procedure gemakkelijker verloopt vanwege de snelle toekenning van het tijdelijke beschermingsstatuut.

School

De meningen in verband met onderwijs zijn verspreid. De respondenten hebben geen specifieke opmerkingen gegeven over bepaalde verschillen tussen de vluchtelingengroepen. Er werd enkel aangekaart dat OCMW-medewerkers het nodige in orde brachten inzake school.

---

¹³ Bijlage A: Tabel A16

Werk

De Oekraïense vluchtelingen ontvangen een equivalent leefloon na het tekenen van een GPMI. In het vorige onderdeel, inzake leefloon, werd echter vermeld dat het GPMI verbonden is met weinig tot geen voorwaarden, dit geldt ook op vlak van arbeid. Pas na één jaar van de Oekraïense crisis dringt het beleid aan om Oekraïense vluchtelingen te activeren.

Een aantal respondenten zijn trajectbegeleiders voor (re-)integratie en activering. Ze geven aan dat vele Oekraïners sneller werk vonden en aan het werk gingen. Volgens hen komt dit door de vrijheid binnen de OCMW's. Zij hadden de keuze om zelf een bedrag op te leggen dat uitbetaald werd aan de vluchtelingen. Leefloon is een vastgelegd wettelijk bedrag, terwijl het voor Oekraïners eerder gaat om een steun. Er waren verschillende lokale besturen die niet het maximumbedrag gaven, met als gevolg stimuleerde dit de Oekraïense vluchtelingen om te gaan werken.

Werken is de basis van integratie in onze samenleving. Zowel voor mensen die uit het buitenland komen als voor mensen die hier geboren en getogen zijn.

Tewerkstelling wordt gezien als één van de belangrijkste zaken om mensen actief te laten deelnemen aan onze samenleving. Zaken zoals vrijwilligerswerk kunnen helpen, maar zijn vrijblijvend waardoor cliënten zich sneller opsluiten in huis en in leefloon blijven zitten.

Sociale voordelen & financiële middelen

Voordelen die verkregen worden door mensen die vluchten voor oorlog A kunnen vlotter toegekend worden dan voor mensen die het reguliere parcours volgen en gaan lopen voor oorlog B dat al veel langer duurt.

Respondenten geven aan dat het een moeilijk gegeven is dat oorlogsvluchtelingen uit een Oekraïne, zonder eigen vorm van bevraging, een verblijfsrecht ontvangen met daaraan gekoppeld een onmiddellijk/automatisch recht toegekend op een leefloon en andere sociale voordelen... Een aantal voordelen worden opgesomd, zoals gratis vertalen van diploma, afstemming en werkmiddelen binnen en buiten OCMW zijn veel ruimer dan voor andere doelgroepen.

Ook konden de Oekraïners zich met een versnelde procedure inschrijven bij de mutualiteiten. Andere nieuwkomers dienen maanden te wachten. Een andere kwestie is de voordelen dat men kan hebben als men financiële steun ontvangt van het OCMW, zoals busabonnement, verlaagd

tarief kinderopvang, sociaal tarief elektriciteit en gas. Van zodra mensen gaan werken is men deze voordelen kwijt en komt het vaak nadeliger uit om te gaan werken.

Hierdoor wordt er veel geprofiteerd van het systeem en zijn er ook geen 'echte' oorlogsvluchtingen naar België gekomen.

Ze blijven het moeilijk vinden om dit allemaal te zien en te volgen omdat de andere vluchteling zich wel moet verantwoorden en alles moet doen om hun verhaal te tonen. Eveneens merken ze dat Oekraïense cliënten vaak via de politiek bepaalde voordelen verkrijgen.

2. Invloed op de verschillen

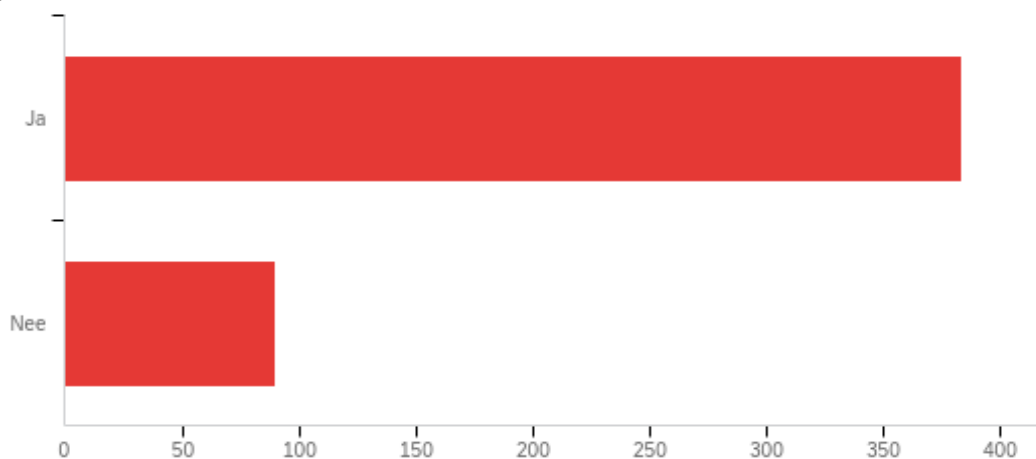
Dit onderdeel toetst naar de aanwezigheid/zichtbaarheid van de verschillen bij OCMW-medewerkers. De medewerkers krijgen de kans om vragen te beantwoorden vanuit hun eigen perspectief. Ze geven weer in hoeverre zij een verschil waarnemen in behandelingen ten opzichte van de verschillende vluchtelingengroepen onder invloed van andere factoren.

a. Het OCMW

Figuur B12 bevat het aantal responsen op de vraag inzake het OCMW als organisatie. De vraag toetste naar de beleving van de medewerker met betrekking tot de verschillende vluchtelingengroepen.

Figuur B12

Verdeling respondenten over de ervaren last door de verschillen

384 respondenten (81,01%)¹⁴ geven aan dat het OCMW als organisatie en/of de ondersteunde diensten verschillend omgaan met de diversiteit van de diverse vluchtelingen groepen. De verschillende vluchtelingengroepen worden verwezen naar de Oekraïense vluchteling tegen over de vluchtelingen van een andere origine.

In het kwalitatieve gedeelte van het onderzoek geven een groot gedeelte van de respondenten aan dat er een groot verschil aanwezig is door het beleid, de politiek en de publieke opinie. Ze verduidelijken dat het OCMW gebonden is aan de wetgeving, waardoor ze moeten handelen binnen een bepaald kader. Ongeacht de mening van de medewerkers verwacht de overheid dat

---

¹⁴ Bijlage A: Tabel A12

de opgestelde regels worden gevolgd. Ook de politiek speelt een invloedrijke rol. Verschillende keren geven respondenten aan dat het Bijzonder Comité van de Sociale Dienst, waarin verschillende afgevaardigden per partij zetelen, knopen moet doorhakken wanneer er een bepaalde beslissing genomen moet worden. Verschillende respondenten zijn tegen politici in het BCSD, vanwege de verrechtsing van de samenleving. Blijkbaar ervaren medewerkers, bij het bespreken van een dossier binnen het BCSD, een bepaalde grimmigheid en polarisering tegen over bepaalde doelgroepen. Ook werd er aangegeven dat politici een bepaalde populariteit wil winnen bij de publieke opinie. Ze willen bewijzen dat ze zich willen inzetten voor de Oekraïense vluchtelingen.

- Cel Oekraïne

Verschillende OCMW's kozen bewust voor een cel Oekraïne/team Oekraïne omdat de wetgeving voor deze cliënten bij aanvang dagelijks veranderde. Het was onmogelijk om met meer dan 60 maatschappelijk werkers constant up-to-date te houden over de huidige situatie. Niet alle respondenten zijn het eens om een apart team op te richten voor Oekraïners.

Ik behandel al mijn cliënten hetzelfde en zou dit niet anders bij deze oorlog. Ik zou geen speciaal Team Oekraïne hebben opgericht met andere regels. Dit is bij oorlogen in Syrië en andere landen ook nooit gebeurd. Dit is ook de reden waarom ik er nu bewust voor gekozen heb mij niet kandidaat te stellen voor het Team Oekraïne dat werd opgericht.

b. Juridische verschillen

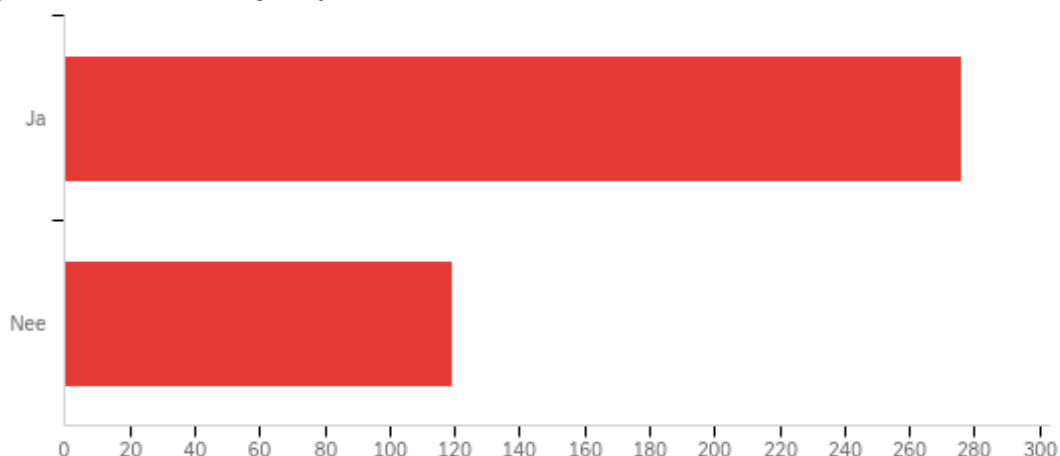
Binnen het onderdeel 1. *Verschil in rechten* gaven respondenten hun visie over de aanwezigheid in bepaalde rechten tussen de beide vluchtelingengroepen. In het algemeen geeft 276 respondenten (69,9%)¹⁵ aan dat er sprake is van grote juridische verschillen. De respondenten merken het verschil in wetgeving, er wordt regelmatig gesproken over een voorkeursbehandeling, waar de Oekraïners meer rechten en sociale voorzieningen krijgen dan andere vluchtelingengroepen en Belgen.

---

¹⁵ Bijlage A: Tabel A13

Figuur B10

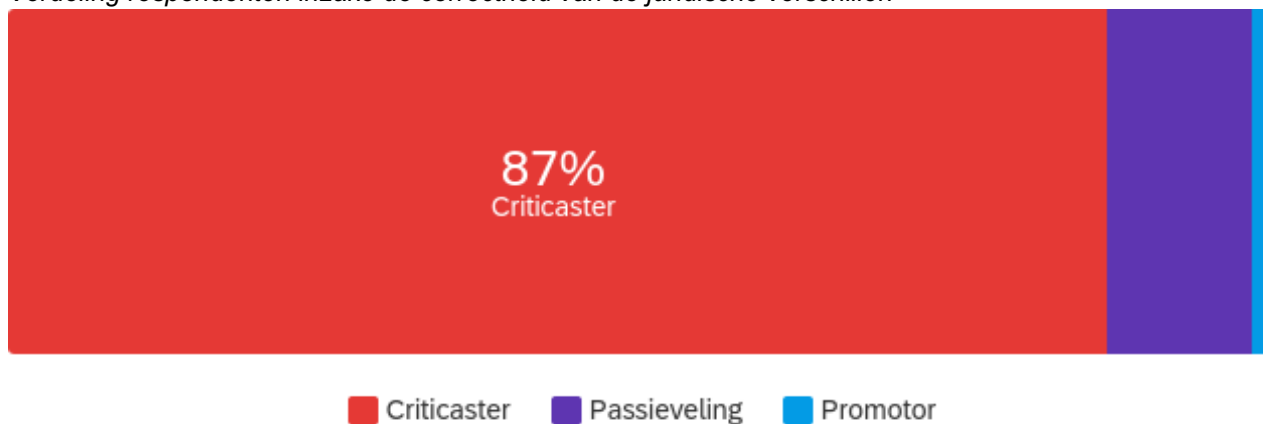
Verdeling respondenten inzake de grote juridische verschillen

In figuur B11 geven zeker 342 respondenten (86,58%)¹⁶ aan dat de huidige juridische verschillen onjuist zijn.

Figuur B11

Verdeling respondenten inzake de correctheid van de juridische verschillen

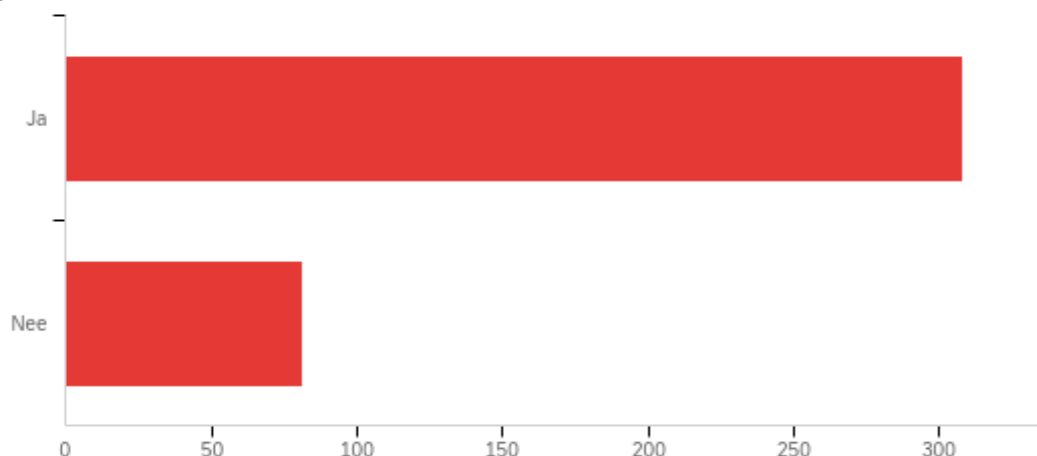
De juridische verschillen hebben een invloed op de OCMW-medewerkers. In figuur B12 geven 308 respondenten (79,18%)¹⁷ aan dat ze de verschillen ervaren als een last.

¹⁶ Bijlage A: Tabel A14

¹⁷ Bijlage A: Tabel A15

Figuur B12

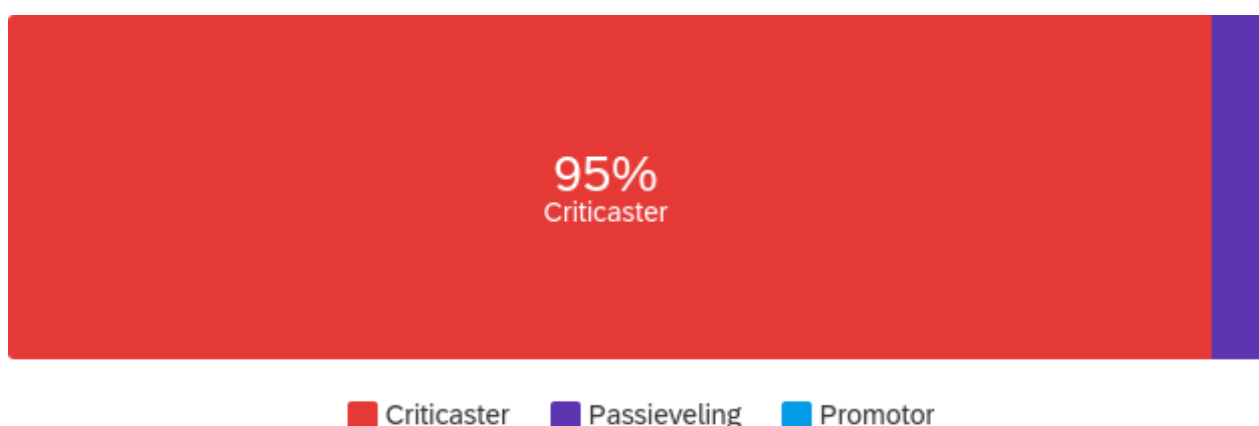
Verdeling respondenten over de ervaren last door de verschillen

Zeker 94,94% van de respondenten¹⁸ vinden de verschillen niet ethisch verantwoord. Ze geven aan dat het niet verantwoord is dat het beleid de Oekraïense vluchtelingen een voorkeursbehandeling toelaat ten opzichte van andere cliënten. Bij Belgische cliënten is er nog regelmatig sprake van onderbenutting, terwijl bij de Oekraïense vluchtelingen de nodige rechten direct worden toegepast. Ook het verschil tussen de erkende vluchteling en tijdelijk beschermden is groot. Vele respondenten geven aan dat een oorlogsvluchtelingen gelijkwaardig behandeld moeten worden. Beide groepen vluchten van hun herkomstland op zoek naar een veilig leven.

Figuur B16

Verdeling respondenten over in hoeverre de verschillen ethisch verantwoord zijn

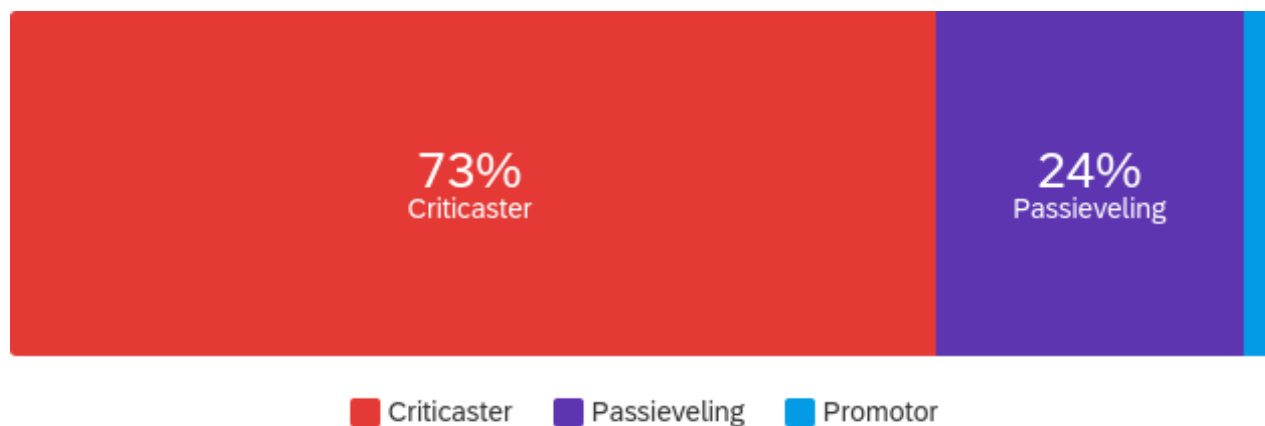
¹⁸ Bijlage A: Tabel A20

3. Omgang met de verschillen

Figuur B13

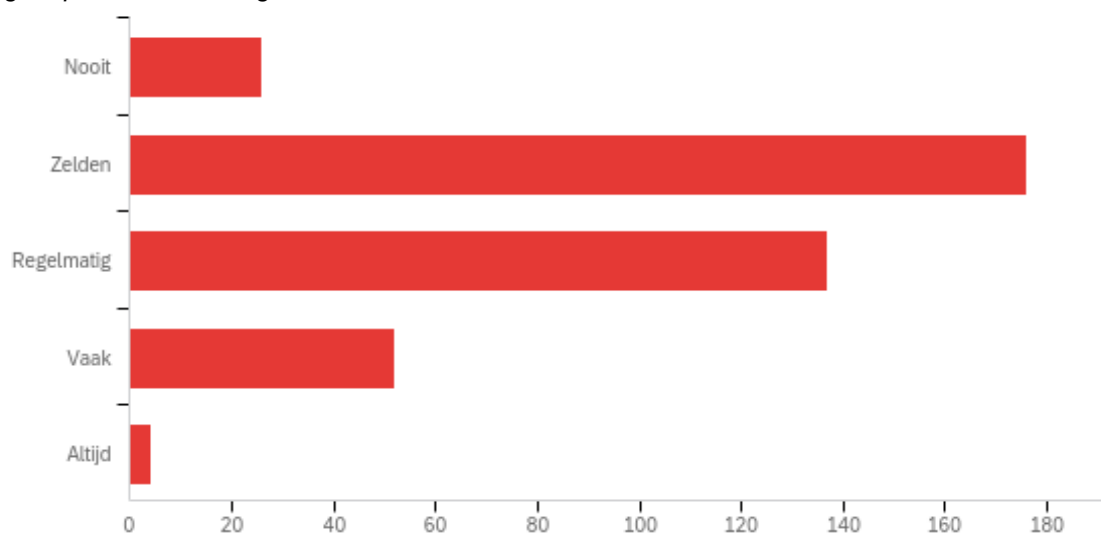
Verdeling respondenten over de omgang met de verschillen

Bovenstaande resultaten geven aan dat het overgrote gedeelte van de respondenten effectief verschillen opmerken. In figuur B13 geven 284 respondenten (73,01%)¹⁹ aan moeilijk te kunnen omgaan met de verschillen.

Figuur B14

Verdeling respondenten over gewetensnood

---

¹⁹ Bijlage A: Tabel A17

Ondanks de negatieve beleving van de verschillen, geeft 51,14% van de respondenten²⁰ aan dat ze zelden tot nooit in gewetensnood geraken in figuur B14. Vele respondenten lieten weten dat ze betaald worden om hun werk uit te voeren en geen andere keuze hebben dan de opgelegde regelgeving te volgen. De respondenten hadden liever dat de situatie anders uitdraaide, maar sommige zaken zijn buiten hun controle. Velen geven aan dat ze niet akkoord gaan met de beslissingen van hogere overheden.

Het zorgt voor wel wat frustraties doordat er zoveel verschillen zijn. Ik werk voornamelijk met asielzoekers en erkende vluchtelingen en ik wou dat zij dezelfde maatregelen kregen als die van Oekraïne.

De overige 48,85% respondenten ervaren regelmatig tot altijd gewetensnood, dit creëert frustraties bij zowel de maatschappelijk werkers als bij andere vluchtelingengroepen. Verschillende respondenten geven aan dat ze bewust kozen om te werken in een OCMW omdat ze graag artikel 1 van de organieke OCMW-wet willen toepassen met plezier. Door de huidige omstandigheden stellen medewerkers hun professionele identiteit in vraag, vanwege de voorkeursbehandeling van de Oekraïense vluchtelingen ten opzichte van de Belgen, erkende vluchtelingen, mensen zonder papieren etc.

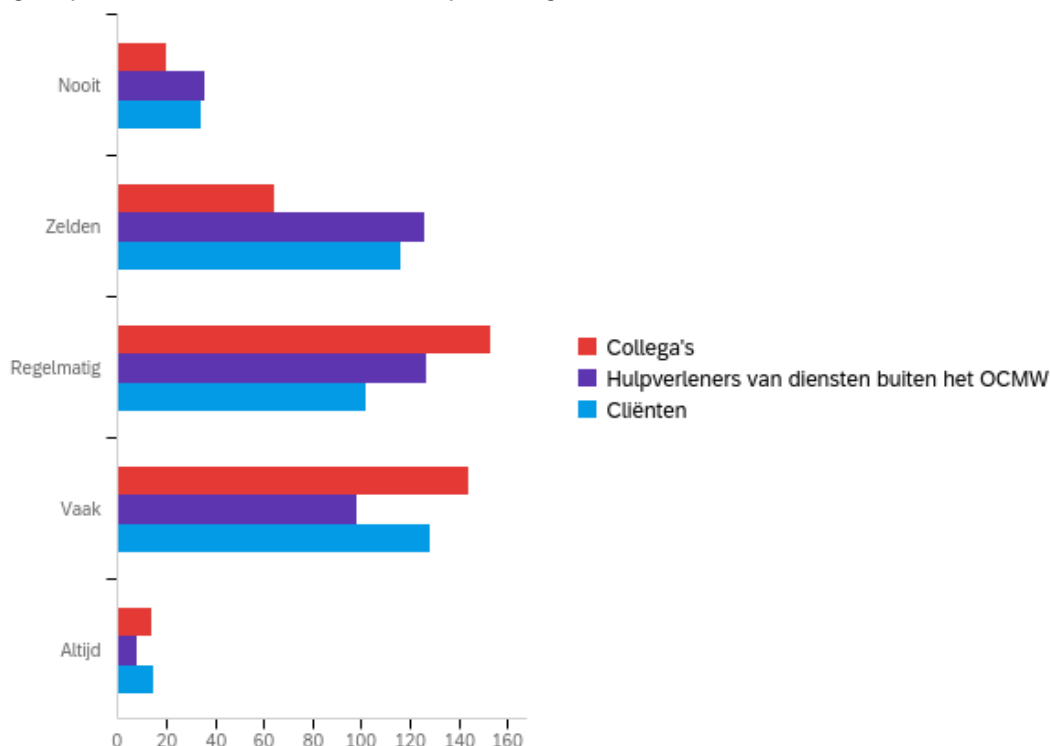
Het ervaren van ongelijkheid in verschillen en/of gewetensnood blijft niet enkel op individueel niveau. De respondenten krijgen in hun omgeving te maken met opmerkingen die gemaakt worden over de verschillen in rechten. In figuur B15 is de verdeling zichtbaar over hoe regelmatig de medewerkers opmerkingen over van collega's, hulpverleners buiten het OCMW en cliënten.

---

²⁰ Bijlage A: Tabel A18

Figuur B15

Verdeling respondenten over het horen van opmerkingen over deze verschillen

- **Collega's**

75,19% van de respondenten²¹ geven aan regelmatig tot vaak opmerkingen van collega's te horen. De opmerkingen zijn voornamelijk signalen van collega's. Het verschil lijkt door te wegen op de medewerkers waardoor er nood is aan een gesprek. Vaak wordt de situatie onderling besproken. Er wordt geventileerd over hoe de verschillen niet altijd gerechtvaardigd zijn. Voor vele collega's is het verschil moeilijk te aanvaarden, waardoor er geconstateerd wordt dat de tijdelijk beschermden te veel gepamperd worden door het beleid. LOI-medewerkers ervaren de confrontatie met de verschillen zeer moeilijk, omdat asielzoekers een lange weg moeten afleggen om te kunnen geraken op het niveau van een tijdelijk beschermde.

De respondenten blijven professioneel door te aanvaarden dat de wetgeving buiten de wil ligt van OCMW-medewerkers, maar hechten belang aan de steun en toeverlaat van hun collega's en diensthoofden. Andere respondenten proberen zich neutraal op te stellen door de opmerkingen te negeren of het objectief te kaderen binnen de regelgeving.

²¹ Bijlage A: Tabel A19

- **Hulpverleners van diensten buiten het OCMW**

64,05% van de respondenten²² geeft aan zelden tot regelmatig opmerkingen te horen van hulpverleners buiten de OCMW-diensten. Hulpverleners buiten het OCMW hebben vaak geen kennis van de verschillen ten opzichte van de vluchtelingenwetgeving.

- **Cliënten**

58,23% van de respondenten²³ geeft aan dat cliënten regelmatig tot vaak opmerkingen geven over de verschillen tussen een begeleiding tussen Oekraïners en andere kwetsbare groepen. Er heerst een gevoel van ongelijkheid onder de cliënten.

Cliënten vinden meestal dat de andere meer rechten heeft.

Respondenten stellen zich op verschillende manieren naar de cliënt toe. Sommige medewerkers erkennen hun frustraties en bevestigen de opmerkingen van cliënten, omdat ze zelf ervaren dat er een ongelijkheid plaatsvindt. Het wetgevend kader wordt niet door de maatschappelijk werkers beslist. Hierdoor proberen OCMW-medewerkers dit te kaderen naar zowel cliënten als collega's die het eventueel moeilijk hebben met een verschillende behandeling tussen Oekraïners en andere vluchtelingen. De maatschappelijk werkers proberen zo goed mogelijk te werken binnen het kader dat hen geschetst is. Er is geen verschil in handelen of begeleiden ten opzichte van de cliënten.

Ik schaar mij achter de afspraken die ons bestuur heeft gemaakt maar ik geef erkenning aan de gevoelens van cliënt.

Andere respondenten gaan niet in op de opmerkingen van cliënten. Bij opmerkingen maakt een respondent duidelijk dat er niet over andere dossiers gesproken wordt omdat er sprake is van een discretieplicht. Ook geeft de medewerker aan dat het vergelijken van situaties niet helpend is. Elk dossier/elke cliënt zal geholpen worden nadat er een sociaal onderzoek werd uitgevoerd waarbij de individuele situaties bekeken worden.

---

²² Bijlage A: Tabel A19

²³ Bijlage A: Tabel A19

Ik tracht deze te relativieren, zeker bij cliënten. Al kan ik de frustraties van een dakloze man die maar geen woning vindt begrijpen wanneer deze ziet dat Oekraïners elke woning krijgen die ze maar willen.

Hoofdzakelijk proberen de medewerkers zich te focussen op de cliënt, op zijn/haar omgeving en noden. Niet zozeer op het statuut of de juridische verschillen. Er wordt geprobeerd om de persoonlijke hulpverleningsstijl consequent te houden voor elk individu ongeacht verblijfsdocumenten of statuut.

4. Morele distress

Na het analyseren van de resultaten is het zichtbaar dat de OCMW-medewerkers morele distress ervaren. 57,46% van de respondenten geeft aan geconfronteerd te zijn met ethische en morele vragen of zelfs in gewetensnood terecht komt door de verschillende behandelingen van de verschillende groepen.

Figuur B17

Verdeling respondenten over morele distress

Doorheen de open vragen uiten de respondenten hun gevoelens en ervaringen inzake morele distress. De meest voorkomende manier wordt geuit via frustraties naar aanleiding van beslissingen van de verschillende overheden. De OCMW-medewerkers geven aan tussen twee vuren te zitten. Enerzijds willen ze al hun cliënten ondersteunen en begeleiden en anderzijds het beleid en de regelgeving.

Vanuit het OCMW/stad werd er voor de Oekraïense vluchtelingen een apart systeem opgezet, natuurlijk gedeeltelijk omdat er federaal ook andere verwachtingen waren. De tijdelijk ontheemden kregen hierdoor een andere soort opvang, stedelijk georganiseerd. Dit werd in handen genomen door mensen die dit voor de eerste keer deden. Er werd veel voor hen gedaan bijvoorbeeld vervoer geregeld, ze kregen fietsen, hulpverleners kwamen op de opvangplek, inschrijvingen in school, vrije tijd ed. werden allemaal voor hen gedaan. Terwijl bij andere vluchtelingen in de stad of in ons LOI wordt er veel meer verwacht van de vluchtelingen zelf. Zij worden minder betutteld.

Het is opvallend dat de term 'gelijkheid' en 'voorkeursbehandeling' of 'luxe-vluchteling' meermaals terugkeert in de openvragen. Er zijn bepaalde regels die er gevolgd moeten worden waar de OCMW-medewerkers niet om heen kunnen als professional. Persoonlijk kan het individu niet akkoord gaan met de opgelegde regels, maar wordt er verwacht van hoger op om ze toe te passen.

Het is hen van harte gegund, maar de andere vluchtelingen ook. De solidariteit met de Oekraïners was hartverwarmend, maar wij kennen zo veel gezinnen die deze steun ook zouden kunnen gebruiken.

Niet eerlijk dat Oekraïners direct een verblijfskaart krijgen in vergelijking met andere vluchtelingengroepen. Dit creëert frustraties zowel bij de maatschappelijk werkers als andere vluchtelingengroepen. Deze laatste durven dit uiten naar de maatschappelijk werkers.

De respondenten zijn gefrustreerd omdat sommige doelgroepen niet de volle begeleiding ontvangen die ze verdienen. De verhouding taak-tijd invulling van OCMW-medewerkers zijn niet in balans. Het is confronterend dat er middelen beschikbaar wordt gesteld voor Oekraïense vluchtelingen, terwijl de procedures voor andere vluchtelingen te lang aanslepen. Ook hebben de respondenten het moeilijk dat de vluchtelingen uit een Lokaal Opvang Initiatief door de buurt/samenleving niet altijd met open armen worden verwelkomd en er veel vooroordelen zijn ten opzichte van de solidariteit met de tijdelijk beschermden.

Wetgeving door de overheid waarbij oorlogsvluchtelingen uit Europa een voorkeursbehandeling krijgen tegenover die uit andere landen, geen eerlijk systeem want de ene krijgt onmiddellijk alles terwijl de andere een volledige procedure moet doorlopen. Veel misbruik van dit systeem omdat er geen controle gebeurt en onrechtvaardig tegen andere vluchtelingen. Als MW kan je niet anders dan de wetgeving volgen maar dat wringt met jouw rechtvaardigheidsgevoel naar andere vluchtelingen

DISCUSSIE & CONCLUSIE

1. Interpretatie van de resultaten

Het doel van deze masterproef is om een antwoord te bieden op de onderzoeksvraag, namelijk hoe OCMW-medewerkers onderlinge verschillen tussen de vluchtelingengroepen ervaren. Door middel van de literatuur en de verworven resultaten kan er een antwoord geboden worden op de volgende deelvragen: 'Hoe wordt het verschil ervaren, in verband met de onderlinge 'onderscheiding' tussen vluchtelingengroepen in OCMW's?' en 'in hoeverre is het verschil in behandelingen ten aanzien van de vluchteling zichtbaar voor de hulpverlener en welke invloed heeft dit op de hulpverlener?'

4.1. Voorkeursbehandeling

Vanuit het perspectief van de OCMW-medewerkers is het verschil tussen de tijdelijk beschermden en erkende vluchteling zichtbaar. Oekraïense vluchtelingen worden hun rechten sneller toegekend, krijgen voorrang, soepelere regels/beleid, etc. Het verschil frustriert OCMW-medewerkers omdat er een voorkeursbehandeling wordt gehanteerd aan de tijdelijk beschermden, terwijl er bij verschillende kwetsbare groepen in de samenleving sprake is van een onderbenutting in rechten. De woonnood was een veel voorkomend voorbeeld dat de respondenten aankaarten. In zowel de literatuurstudie als in mijn resultaten is het duidelijk dat Oekraïners weldegelijk snel beschikken over een dak boven het hoofd. Daklozen, vluchtelingen, illegalen, mensen uit intrafamiliale milieu, mensen die uit huis worden gezet, etc. wachten langer op een oplossing voor een huisvesting. Crisiswoningen, sociale woningen, etc. zijn niet makkelijk beschikbaar voor deze doelgroepen, toch kunnen Oekraïense vluchtelingen sneller gebruik maken van deze middelen. Dit verschil knaagt aan de OCMW-medewerkers omdat hun andere doelgroepen steeds wachten op bepaalde rechten vanwege tekortkomingen van de overheid, waardoor men op wachtlijsten terecht komt.

4.2. Rechtvaardigheid

Rechtvaardigheid vertoont een belangrijke waarde doorheen dit onderzoek. In de literatuurstudie keerde de term sociale rechtvaardigheid terug in de globale definitie van Sociaal Werk als een belangrijke term binnen het sociaal werk (IFSW, 2014). Rechtvaardigheid was een herhaaldelijke terugkerende waarde binnen de open antwoorden van de enquête, waar respondenten de nadruk legden op de discriminatie en racisme tussen de vluchtelingengroep. Het beleid probeert dermate

de Oekraïense vluchtelingen te ondersteunen, maar tevergeefs gelden niet dezelfde regels voor de erkende vluchtelingen die ook uit een oorlogsgebied komen. De wijze waarop het migratiebeleid wordt uitgevoerd gaat tegen de morele waarden binnen het sociaal werk en creëert onrechtvaardigheid door een groep vluchtelingen anders te behandelen (Fronek; Chester, 2016). Deze voorkeursbehandeling bevestigt het feit dat het concept *deserving and undeserving* zichtbaar is. De opgesomde kenmerken binnen de literatuur inzake de *deserving* vluchteling zoals etniciteit, nabijheid, etc. (De Coninck, 2022) versterken degelijk het effect in het vreemdelingenbeleid. Desondanks de aanwezigheid van discretionaire ruimte volstaat het niet voor OCMW-medewerkers om zelf rechtvaardig te handelen in bepaalde situaties. Ze worden beperkt door het beleid en regelgeving, dit uit zich gemakkelijk in morele distress bij de professionals (Janssen, 2016).

4.3. Good practice

Uit de resultaten is gebleken dat sommige OCMW-medewerkers de behandeling ten aanzien van de Oekraïense vluchtelingen benaderen als *good practice*. Specifiek de wijze waarop het beleid omgaat met de oorlogsvluchtelingen. Met deze invalshoek willen OCMW-medewerkers deze *good practice* zien uitbreiden naar andere vluchtelingengroepen vanuit het beleid. Erkende vluchtelingen zijn ook oorlogsvluchtelingen die nood hebben aan de nodige ondersteuning om succesvol te kunnen integreren in de samenleving. De gelijkheid van de vluchtelingen speelt een belangrijke rol voor vele respondenten.

4.4. Politiek

De resultaten suggereren dat de publieke opinie een grote invloed heeft geuit op de politiek, door de grote solidariteit en aanvaarding van de bevolking. Hierdoor voelen politici zich genooddaakt om mee te gaan in de denkwijze van het publiek (Schrooten, 2022). Hoogstwaarschijnlijk door de nabijheid van de verkiezingen en vooral de angst bij politici om stemmen te verliezen. De publieke opinie drukt een bepaalde druk uit op zowel de OCMW's/lokale besturen als de politiek. Tegelijkertijd ziet de politici dit als een kans om uit te blinken bij het volk, met als gevolg vinden de respondenten het storend dat het BCSD bestaat uit afgevaardigden van lokale politieke partijen. Deze afgevaardigden, naar gelang hun partij, benaderen cliënt situatie met een bepaalde beeldvorming dat geen objectieve beslissing maakt op basis van situaties maar eerder op basis van nationaliteit van de vluchteling. Hierdoor zijn ze bereid om bepaalde rechten sneller toe kennen aan de tijdelijk beschermden dan de erkende vluchtelingen. Dit is te vergelijken met het

metaforisch principe van Fort Europa, waar Europa enkel bepaalde poorten opent voor enkele groepen (Van Houtum & Pijpers, 2006).

Over het algemeen kan er geconcludeerd worden dat de politiek de belangrijkste touwen in handen neemt inzake de ongelijkheid binnen het vluchtelingenlandschap en dat deze beslissingen een emotionele impact hebben op OCMW-medewerkers die de uitvoerders zijn van het beleid.

2. Conclusie

Deze masterproef rapporteert de bevindingen en inzichten gebaseerd op de kwalitatieve en kwantitatieve data bekomen uit het onderzoek. De resultaten schetsen een beeld van de emotionele ervaring van OCMW-medewerkers in Vlaanderen.

Uit de resultaten en de literatuur is gebleken dat Oekraïense vluchtelingen een betere begeleiding ontvangen ten gevolge van de opgestelde regelgeving van het beleid. De wijze waarop Europa, België, Vlaanderen en het lokale bestuur de vluchtelingen benaderen bewijst hoe het witte privilege denken nog ingebakken zit in bepaalde beleidssystemen. Vluchtelingen worden steeds gecategoriseerd in het beleid vanuit volgens het concept van *deserving and undeserving*. OCMW-medewerkers hebben geen andere keuze dan de wetgeving te moeten uitvoeren. De individuele handelingsvrijheid, namelijk de discretionaire ruimte van OCMW-medewerkers, wordt beperkt of ingeperkt. Met als gevolg worden OCMW-medewerkers sneller geconfronteerd met ethische dilemma's en morele spanning dat leidt tot het ervaren van morele distress. Er kan geconcludeerd worden dat OCMW-medewerkers ervaren morele distress door niet dezelfde kansen/begeleiding te kunnen bieden aan hun cliënteel.

3. Beperkingen

Het onderzoek was oorspronkelijk een kwalitatief onderzoek in samenwerking met OCMW Gent. Er werden drie focusgroepen opgesteld met medewerkers die verbonden waren met Cel Oekraïne. Vanwege de drukke agenda van de OCMW-medewerkers was een kwalitatief onderzoek niet haalbaar, hierdoor werd overgeschakeld naar een kwantitatief onderzoek op grotere schaal.

Oorspronkelijk werd het onderzoek uitgevoerd voor alle OCMW's in Vlaanderen en Brussel, maar echter zijn er een aantal OCMW's die het onderzoek expliciet weigerden. OCMW Antwerpen nam niet deel aan het onderzoek na een interne bespreking. Er werd aangekondigd dat de OCMW-medewerkers het te druk hebben en hun personeel niet meer belasten met externe vragen. OCMW Gent nam ook niet deel wegens dezelfde reden als Antwerpen, enkel de medewerkers die gewerkt hebben of nog steeds werken voor Cel Oekraïne hebben deelgenomen aan het onderzoek.

Ook Brussel werd een valkuil doorheen mijn onderzoek. Alle Brusselse OCMW's werden gecontacteerd en regelmatig een reminder gestuurd. Spijtig genoeg kon ik hen niet betrekken in het onderzoek vanwege geen tot weinig respondenten.

4. Aanbevelingen

4.1. Voor verdere onderzoek:

Mijn masterproefonderwerp is zeer boeiend, daarom is het interessant om een uitgebreider onderzoek uit te voeren. Het bevragen van andere gewesten zoals het Brussels hoofdstedelijk gewest en het Waalse gewest in het Frans biedt een nieuw perspectief over het thema.

Verder zou een kwalitatieve invulling door middel van diepte-interviews een mooie aanvulling zijn voor het onderzoek. Het biedt de mogelijkheid om dieper te kunnen ingaan op het concept morele distress. Kwantitatief onderzoek geeft weer dat er sprake is van morele distress, maar kwalitatief onderzoek kan beter achterhalen wat de linkers zijn met morele distress en waar het vandaan komt, welk effect het heeft op het dagelijkse leven van een professional en hoe professionals omgaan met morele distress.

Ook zou een discoursanalyse toepasselijk zijn binnen dit onderwerp. Hoe de verschillen in het toekennen van rechten worden geframed in de media.

Als laatste zou het zeer interessant zijn om het onderzoek op Europees niveau te vergelijken met andere landen aangezien het tijdelijk beschermingsstatuut een Europese beslissing is. In hoeverre ziet men deze verschillen ook in andere Europese landen? Zijn er Europese landen waarvan België het voorbeeld kan nemen (good practices)?

4.2. Voor het beleid:

Vanuit de resultaten en de literatuur wens ik een aantal belangrijke punten aan te brengen, waar het beleid aandachtig voor moet zijn.

Een eerste aanbeveling voor het beleid is de noodzaak om in dialoog te treden met het werkveld. OCMW-medewerkers ervaren frustraties door beslissing genomen door de overheden zonder het werkveld te raadplegen over de haalbaarheid en de efficiëntie. Ten slotte zijn OCMW-medewerkers uitvoerders van het beleid.

Een tweede aanbeveling is de betere afstemming tussen de verschillende overheden en lokale besturen onderling. De Oekraïense crisis heeft aangetoond dat de overheden zich willen inzetten op de noden van de vluchtelingen en te weinig overstemd onderling. Hierdoor bevinden er zich hiaten in het systeem dat leidt naar onrechtvaardigheid ten aanzien van andere kwetsbare doelgroepen in de samenleving. De lokale besturen kregen een apart budget vanuit de overheid voor de Oekraïense ontheemden, die ze zelf konden invullen, met als gevolg ontstaat er een verdeeldheid over de behandeling ten aanzien van de Oekraïense vluchtelingen. De tijdelijk beschermden hadden meer voordelen bij de ene gemeente dan de andere. Lokale besturen zouden gelijklopende richtlijnen moeten bevatten.

Een derde aanbeveling is het in vraag stellen van de samenstelling van het BCSD. Het betrekken van politieke afgevaardigden in een maandelijks overleg over cliëntsituaties kan ongelijkheid creëren naar gelang de politieke verdeling in een lokaal bestuur.

Als laatste is de kritische bedenking ten aanzien van de rechten van tijdelijk beschermden. Oekraïense vluchtelingen ontvangen rechten met weinig plichten aan verbonden. Belgen, erkende vluchtelingen, etc. moeten telkens aan bepaalde voorwaarden voldoen in het GPMI om te kunnen genieten van deze rechten. Daarnaast schept het tijdelijke beschermingsstatuut onduidelijkheden naar de toekomst toe. Er wordt verwacht dat de tijdelijk beschermden zich integreren, maar de bescherming is enkel tijdelijk.

REFERENTIELIJST

Agentschap Binnenlands Bestuur. (2019). *Lokaal bestuur*. www.vlaanderen.be.

<https://lokaalbestuur.vlaanderen.be/werking-bestuur/ocmw/de-raad-voor-maatschappelijk-welzijn>

Agentschap Binnenlands Bestuur. (2023). *Wat zijn de kwalificatievereisten voor maatschappelijk werker OCMW?* www.vlaanderen.be.

<https://lokaalbestuur.vlaanderen.be/faq/personeel/wat-zijn-de-kwalificatievereisten-voor-maatschappelijk-werker-ocmw>

Agentschap Integratie en Inburgering. (z.d.). *Onderwijs minderjarige nieuwkomers*.

<https://www.agii.be/thema/gelijke-onderwijskansen/onderwijs-minderjarige-nieuwkomers>

Agentschap Integratie en Inburgering. (2016). Welk traject legt een asielzoeker af? Welke rechten heeft een vluchteling of subsidiair beschermde? In *Agentschap integratie & inburgering*.

https://www.integratie-inburgering.be/sites/default/files/2021-04/Traject_asielzoeker_def2_1.pdf

Agentschap Integratie en Inburgering. (2018). *Inburgeringstraject*. <https://integratie-inburgering.be/nl/wat-kunnen-we-voor-jou-doen/inburgeringstraject-en-cursus-maatschappelijke-orientatie/inburgeringstraject>

Agentschap Integratie en Inburgering. (2023a). *Elektronische A kaart*.

<https://www.agii.be/thema/vreemdelingenrecht-internationaal-privaatrecht/verblijfsdocumenten/elektronische-vreemdelingenkaarten/elektronische-a-kaart>

Agentschap Integratie en Inburgering. (2023b). *Infosessies voor Oekraïners*.

<https://www.integratie-inburgering.be/nl/infosessies-welkom-in-vlaanderen-voor-oekraïners-informaciyni-sesii-laskavo-prosimo-do-flandrii-dlya>

Agentschap Integratie en Inburgering. (2023c). *Reizen als derdelander*.

<https://www.agii.be/thema/vreemdelingenrecht-internationaal-privaatrecht/verblijfsrecht-uitwijzing-reizen/reizen/reizen-als-derdelander#3>

Agentschap Integratie en Inburgering. (2023d, mei 17). *Oekraïne: verblijfsmogelijkheden en rechtspositie in België*. <https://www.agii.be/nieuws/oekraine-verblijfsmogelijkheden-en-rechtspositie-in-belgie#crisishuisvesting>

Agentschap Integratie en Inburgering. (2023e, mei 17). *Oekraïne: verblijfsmogelijkheden en rechtspositie in België*. <https://www.agii.be/nieuws/oekraine-verblijfsmogelijkheden-en-rechtspositie-in-belgie#Toegang-tot-de-arbeidsmarkt>

Agentschap Integratie en Inburgering. (2023f, mei 17). *Oekraïne: verblijfsmogelijkheden en rechtspositie in België*. <https://www.agii.be/nieuws/oekraine-verblijfsmogelijkheden-en-rechtspositie-in-belgie#Recht-op-equivalent-leefloon>

Agentschap Integratie en Inburgering. (2023g, mei 17). *Oekraïne: verblijfsmogelijkheden en rechtspositie in België*. <https://www.agii.be/nieuws/oekraine-verblijfsmogelijkheden-en-rechtspositie-in-belgie#onderwijs>

Agentschap Integratie en Inburgering. (2023h, mei 17). *Oekraïne: verblijfsmogelijkheden en rechtspositie in België*. <https://www.agii.be/nieuws/oekraine-verblijfsmogelijkheden-en-rechtspositie-in-belgie#GH>

Agentschap Integratie en Inburgering. (2023i, mei 17). *Oekraïne: verblijfsmogelijkheden en rechtspositie in België*. <https://www.agii.be/nieuws/oekraine-verblijfsmogelijkheden-en-rechtspositie-in-belgie#Recht-op-inburgering>

Agentschap Integratie en Inburgering. (2023j, mei 17). *Oekraïne: verblijfsmogelijkheden en rechtspositie in België*. <https://www.agii.be/nieuws/oekraine-verblijfsmogelijkheden-en-rechtspositie-in-belgie#bankdiensten>

- Agentschap Integratie en Inburgering. (2023k, mei 17). *Oekraïne: verblijfsmogelijkheden en rechtspositie in België*. <https://www.agii.be/nieuws/oekraïne-verblijfsmogelijkheden-en-rechtspositie-in-belgie>
- CAW. (2023). *Wat is Housing First?* <https://www.caw.be/kennisbank/wat-is-housing-first/>
- Cel Oekraïne. (2022). Stad Gent. <https://stad.gent/nl/openingsuren-adressen/cel-oekraïne>
- CGVS. (2022). *Erkende vluchteling*. <https://www.cgvs.be/nl/asiel/erkende-vluchtelingen#:~:text=Een%20vluchteling%20heeft%20het%20recht,bij%20de%20gemeente%20van%20woonplaats.>
- CGVS. (2023, januari 26). *Asielstatistieken: overzicht 2022*. <https://www.cgvs.be/nl/actueel/asielstatistieken-overzicht-2022>
- Commissariaat-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen. (2022). U bent als vluchteling erkend in België: Uw rechten en plichten. In *Commissariaat-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen*. https://www.cgvs.be/sites/default/files/brochures/asiel_asile_-_erkend_reconnu_-_u_bent_als_vluchteling_erkend_in_belgie_-_nl_4.pdf
- De Bie, M. (2007). 30 jaar OCMW: laat ons de geschiedenis meenemen. *OCMW VISIES*, 22(4), 8–13. <https://biblio.ugent.be/publication/408421>
- De Coninck, D. (2022). The Refugee Paradox During Wartime in Europe: How Ukrainian and Afghan Refugees are (not) Alike. *International Migration Review*, 019791832211168. <https://doi.org/10.1177/01979183221116874>
- Derluyn, I. (2018). A critical analysis of the creation of separated care structures for unaccompanied refugee minors. *Children and Youth Services Review*, 92, 22–29. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2018.03.047>
- Devlieghere, J., & Roose, R. (2017). De mythe van rationalisering : over creativiteit en ambiguïteit. In *Garant eBooks*. <https://biblio.ugent.be/publication/8537299/file/8537680.pdf>

Doelstellingen en waarden | Europese Unie. (2023). European Union. https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/principles-and-values/aims-and-values_nl

European Council. (2022, 5 augustus). *Vluchtelingen uit Oekraïne in de EU.* <https://www.consilium.europa.eu/nl/infographics/ukraine-refugees-eu/>

European Union. (2001, 20 juli). *Richtlijn 2001/55/EG van de Raad van 20 juli 2001 betreffende minimumnormen voor het verlenen van tijdelijke bescherming in geval van massale toestroom van ontheemden en maatregelen ter bevordering van een evenwicht tussen de inspanning van de lidstaten voor de opvang en het dragen van de consequenties van de opvang van deze personen.* EUR-Lex. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/?uri=celex%3A32001L0055>

European Union. (2016). *Het verdrag betreffende de Europese Unie en het verdrag betreffende de werking van de Europese Unie.* Publicatieblad van de Europese Unie. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/HTML/?uri=CELEX:12016ME/TXT>

Faculteit Psychologie en Pedagogische wetenschappen. (2022). Algemeen ethisch protocol voor wetenschappelijk onderzoek aan de faculteit psychologie en pedagogische wetenschappen van de ugent. In *UGent*. https://www.ugent.be/pp/nl/onderzoek/ec/algemeen_ethisch_protocol.pdf

Fedasil. (2023). *Zoektocht naar een woning.* Fedasil info - informatieplatform voor asielzoekers in België. <https://www.fedasilinfo.be/nl/zoektocht-naar-een-woning>

Fronek, P., & Chester, P. (2016). Moral outrage: social workers in the Third Space. *Ethics and Social Welfare*, 10(2), 163–176. <https://doi.org/10.1080/17496535.2016.1151908>

Gevaert, K., Keinemans, S., & Roose, R. (2018). Deciding on priorities in youth care: A systematic literature review. *Children and Youth Services Review*, 95, 191–199. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2018.10.026>

- Great Valley Publishing Company, Inc. (2016, juni). *Moral Distress in Social Work Practice: When Workplace and Conscience Collide*.
<https://www.socialworktoday.com/archive/052416p18.shtml>
- Great Valley Publishing Company, Inc., & Reamer, F. (2014, februari). *Moral Injury in Social Work*. Social Work Today. https://www.socialworktoday.com/news/eoe_021814.shtml
- Groeipakket. (2023). *Groeipakket voor gezinnen uit Oekraïne*.
<https://www.groeipakket.be/Oekra%C3%AFne>
- IBZ. (2023). *Tijdelijke bescherming* | IBZ. <https://dofi.ibz.be/nl/themes/ukraine/tijdelijke-bescherming>
- IFSW. (2014). *Globale definitie van het sociaal werk*. <https://www.ifsw.org/wp-content/uploads/2019/08/Global-Definitie-Social-Work-2014-Dutch-.pdf>
- In Federatie Vlaamse OCMW maatschappelijk werkers. (2021). Deontologische code voor OCMW-maatschappelijk werkers. In *In Federatie Vlaamse OCMW maatschappelijk werkers*.
- Jameton, A. (2017). What Moral Distress in Nursing History Could Suggest about the Future of Health Care. *AMA journal of ethics*, 19(6), 617–628.
<https://doi.org/10.1001/journalofethics.2017.19.6.mhst1-1706>
- Justitie. (1977). *Koninklijk besluit tot vaststelling van de benoemingsvoorwaarden voor de maatschappelijke werkers in de openbare centra voor maatschappelijk welzijn*. LOI-wet.
[http://www.ejustice.just.fgov.be/cgi_loi/loi_a1.pl?language=nl&la=N&cn=1977030905&table_name=WET&caller=list&fromtab=WET&tri=dd+AS+RANK+&sql=\(text+contains+\(%27%27\)\)&rech=1](http://www.ejustice.just.fgov.be/cgi_loi/loi_a1.pl?language=nl&la=N&cn=1977030905&table_name=WET&caller=list&fromtab=WET&tri=dd+AS+RANK+&sql=(text+contains+(%27%27))&rech=1)
- Kuip, M. M. D. (2016). Moral distress among social workers: The role of insufficient resources. *International Journal of Social Welfare*, 25(1), 86–97. <https://doi.org/10.1111/ijsw.12163>
- Lipsky, M. (1980). *Street-level bureaucracy*.

- MATConnect. (2022, april). Waarom kiest OCMW Gent voor een tijdelijke Cel Oekraïne? MATConnect.
<https://www.matconnect.be/nieuwsarchief/detail/74029018386537044>
- Mattheijers, M. (2000). De Toelating van Vluchtelingen in Nederland en hun Integratie op de Arbeidsmarkt. In *AMSTERDAM INSTITUTE FOR ADVANCED LABOUR STUDIES UNIVERSITY OF AMSTERDAM*.
- Piotrowicz, R. (2003). Subsidiary Protection of Refugees in the European Union: Complementing the Geneva Convention? *International Journal of Refugee Law*, 15(2), 345–346.
<https://doi.org/10.1093/ijrl/15.2.345>
- POD Maatschappelijke Integratie. (2016). *Het geïndividualiseerd project voor maatschappelijke integratie (GPMI) en haar betoelaging* | Primabook. Primabook. <https://primabook.mi-is.be/nl/geindividualiseerd-project-voor-maatschappelijke-integratie-gpmi/het-geindividualiseerd-project>
- POD Maatschappelijke Integratie. (2022, 22 december). *Daklozen en installatiepremies*.
<https://www.mi-is.be/nl/daklozen-en-installatiepremies>
- POD Maatschappelijke Integratie. (2023, 10 mei). *Oekraïne*. <https://www.mi-is.be/nl/themas/maatschappelijke-hulp/vreemdelingen/oekraïne>
- Publicatieblad van de Europese Unie. (2022, 20 april). *Aanbeveling van de Raad van 19 april 2022 betreffende de omwisseling van hryvniabiljetten in de valuta van de lidstaten van ontvangst ten behoeve van ontheemden uit Oekraïne 2022/C 166/01*. EUR-Lex.
https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/?uri=uriserv%3AOJ.C_.2022.166.01.0001.01.NLD&toc=OJ%3AC%3A2022%3A166%3ATOC

- Ravn, S., Mahieu, R., Belloni, M., & Timmerman, C. (2020). Shaping the “Deserving Refugee”: Insights from a Local Reception Programme in Belgium. In *Springer eBooks* (pp. 135–153). https://doi.org/10.1007/978-3-030-25666-1_7
- Sales, R. A. (2002). The deserving and the undeserving? Refugees, asylum seekers and welfare in Britain. *Critical Social Policy*, 22(3), 456–478.
<https://doi.org/10.1177/02610183022200305>
- Schrooten, M. (2021). ‘Sociaal werkers moeten strijden voor een ander migratiebeleid’. *Sociaal.Net*. <https://sociaal.net/boek/opengrenzenmanifest-sociaal-werkers-moeten-strijden-voor-ander-migratiebeleid/>
- Schrooten, M. (2022). Waar blijven de nooddorpen waar iedereen welkom is? *MO*.
- Stad Gent. (2023). *Gastgezinnen voor Oekraïne: zo werkt het*.
<https://stad.gent/nl/oekraïne/gastgezinnen-voor-oekraïne-zo-werkt-het>
- Statistiek Vlaanderen. (2022, 27 mei). *Personeel lokale besturen*. www.vlaanderen.be.
<https://www.vlaanderen.be/statistiek-vlaanderen/overheidspersoneel/personeel-lokale-besturen>
- Statistiek Vlaanderen. (2023). *Internationale bescherming*. www.vlaanderen.be.
<https://www.vlaanderen.be/statistiek-vlaanderen/bevolking/internationale-bescherming>
- Steyaert, J. (2012). *1976 van COO naar OCMW*. Canon Sociaal werk Vlaanderen.
<https://www.canonsociaalwerk.eu/be/details.php?cps=35>
- UNHCR. (2022, 19 juli). *Begrippenlijst: veelgestelde vragen over vluchtelingen*. UNHCR Nederland.
<https://www.unhcr.org/nl/media/begrippenlijst/vluchtelingen/#:%7E:text=kan%20dat%20ni et.,Waarom%20vluchten%20mensen%3F,tot%20een%20bepaalde%20sociale%20groep>

Universiteit Gent. (2023). *Stap 2: check de toelatingsvoorwaarden*.

<https://www.ugent.be/nl/univgent/missie/diversiteit-en-inclusie/voor-kandidaat-studenten/vluchtelingen/check-de-toelatingsvoorwaarden>

Van Houtum, H., & Pijpers, R. (2006). Strategische gaten in Fort Europa: protectionisme en hypocrisie in het Europese immigratiebeleid. *Idee*, 27, 15–18.

<http://repository.ubn.ru.nl/bitstream/handle/2066/46892/46892.pdf>

Van Oorschot, W. (2000). Who should get what, and why? On deservingness criteria and the conditionality of solidarity among the public. *Policy and Politics*, 28(1), 33–48.

<https://doi.org/10.1332/0305573002500811>

Verenigde Naties. (1989). Verdrag inzake de Rechten van het Kind Aangenomen door de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties op 20 november 1989. In *Vlaanderen*.

<https://www.vlaanderen.be/cjm/sites/default/files/2020-04/Kinderrechtenverdrag-NL.pdf>

Vlaams Ministerie van Onderwijs en Vorming. (2023a). *Huisonderwijs voor kinderen uit Oekraïne*.

<https://onderwijs.vlaanderen.be/nl/ouders/leerplicht/huisonderwijs-en-de-examencommissie/huisonderwijs/huisonderwijs-voor-kinderen-uit-oekraïne#verklaring>

Vlaams Ministerie van Onderwijs en Vorming. (2023b). *Oekraïnecrisis*.

<https://onderwijs.vlaanderen.be/oekraïnecrisis>

Vlaanderen. (z.d.). *Onthaalonderwijs voor anderstalige kinderen (OKAN)*. www.vlaanderen.be.

<https://www.vlaanderen.be/onderwijs-en-vorming/ondersteuning/onderwijs-voor-leerlingen-met-specifieke-noden/onthaalonderwijs-voor-anderstalige-kinderen-okan>

Vlaanderen. (1976, juli). *Wet betreffende de openbare centra voor maatschappelijk welzijn*.

Codex Vlaanderen. <https://codex.vlaanderen.be/Portals/Codex/documenten/1003942.html>

Vlaanderen. (2023a). *Equivalent leefloon*. www.vlaanderen.be.

<https://www.vlaanderen.be/equivalent-leefloon>

Vlaanderen. (2023b). *Huisvesting*. www.vlaanderen.be. <https://www.vlaanderen.be/vlaanderen-helpt-oekraine/huisvesting>

Vlaanderen. (2023c). *Leefloon*. www.vlaanderen.be. <https://www.vlaanderen.be/leefloon>

Vlaanderen. (2023d). *Metadata: Internationale bescherming*. www.vlaanderen.be.
<https://www.vlaanderen.be/statistiek-vlaanderen/bevolking/internationale-bescherming/metadata-internationale-bescherming>

Watters, C. (2007). Refugees at Europe's Borders: The Moral Economy of Care. *Transcultural Psychiatry*, 44(3), 394–417. <https://doi.org/10.1177/1363461507081638>

Who Is Experiencing What Kind of Moral Distress? Distinctions for Moving from a Narrow to a Broad Definition of Moral Distress. (2017). *AMA journal of ethics*, 19(6), 578–584.
<https://doi.org/10.1001/journalofethics.2017.19.6.nlit1-1706>

Bijlage A: Tabellen data respondenten

Tabel A1

Frequentietabel ingevulde enquêtes

Combinatie van variabelen	Ongewogen distributie (%)	Aantal ongewogen	Doel (%)
False	47,267356	320	47,267356
True	52,732644	357	52,732644
Totaal	100	677	100

Tabel A2

Frequentietabel geslacht van de respondenten

Categorie	Aantal		Distributie (%)	
	Ongewogen	Gewogen	Ongewogen	Gewogen
Man	87	87	15.371025	15.371025
Vrouw	477	477	84.275618	84.275618
Niet-binair/derde geslacht	1	1	0.176678	0.176678
Ik zeg dat liever niet	1	1	0.176678	0.176678
Andere:	0	0	0	0
Totaal	566	566	100	100

Tabel A3*Verdeling leeftijd respondenten*

#	Veld	Minimum	Maximum	Gemiddelde	Std afwijking	Variantie	Aantal
1	Aantal jaar	0.00	66.00	36.25	10.41	108.47	566

#	Antwoord	%	Aantal
0	0	0.18%	1
1	1	0.18%	1
21	21	0.53%	3
22	22	2.30%	13
23	23	3.18%	18
24	24	3.00%	17
25	25	4.42%	25
26	26	3.36%	19
27	27	6.18%	35
28	28	4.59%	26
29	29	3.89%	22
30	30	3.89%	22
31	31	3.36%	19
32	32	3.36%	19
33	33	2.47%	14
34	34	4.06%	23
35	35	3.36%	19
36	36	4.95%	28
37	37	3.53%	20

38	38	2.65%	15
39	39	3.53%	20
40	40	4.59%	26
41	41	2.12%	12
42	42	1.94%	11
43	43	1.77%	10
44	44	1.06%	6
45	45	1.94%	11
46	46	2.65%	15
47	47	1.94%	11
48	48	1.24%	7
49	49	1.06%	6
50	50	1.41%	8
51	51	0.71%	4
52	52	0.71%	4
53	53	1.06%	6
54	54	0.88%	5
55	55	0.35%	2
56	56	1.59%	9
57	57	1.24%	7
58	58	1.06%	6
59	59	1.06%	6
60	60	1.24%	7
61	61	0.53%	3
62	62	0.53%	3
63	63	0.18%	1
66	66	0.18%	1
	Totaal	100%	566

Tabel A4*Verdeling respondenten volgens provincie*

#	Field	Minimum	Maximum	Gemiddelde	Std afwijking	Variantie	Aantal
1	Binnen welke provincie bevindt uw OCMW zich?	1.00	6.00	2.89	1.34	1.80	554

#	Antwoord	%	Aantal
1	West-Vlaanderen	16.34%	91
2	Oost-Vlaanderen	28.55%	159
3	Antwerpen	23.52%	131
4	Limburg	13.82%	77
5	Vlaams-Brabant	17.24%	96
	Totaal	100%	554

Tabel A5*Verdeling respondenten volgens diploma*

#	Field	Minimum	Maximum	Gemiddelde	Std afwijking	Variantie	Aantal
1	Wat is uw hoogst behaalde diploma? - Selected Choice	1.00	9.00	3.54	1.24	1.53	566

#	Antwoord	%	Aantal
1	Secundair onderwijs	2.12%	12
2	Graduaat/HBO5	1.24%	7
3	Professionele Bachelor	71.02%	402
4	Ba-na-Ba	8.30%	47
5	Academische Bachelor	5.30%	30
6	Master	10.07%	57
7	Ma-na-Ma	0.88%	5
8	Doctoraat	0.00%	0
9	Andere:	1.06%	6
	Totaal	100%	566

Tabel A6*Verdeling respondenten volgens functie*

#	Field	Minimum	Maximum	Gemiddelde	Std afwijking	Variantie	Aantal
1	Welke functie oefent u uit? - Selected Choice	1.00	4.00	1.42	0.95	0.91	566

#	Antwoord	%	Aantal
1	Maatschappelijk werker	80.57%	456
2	Hoofdmaatschappelijk werker	7.60%	43
3	Zachte specialist	1.06%	6
4	Andere:	10.78%	61
	Totaal	100%	566

Tabel A7*Verdeling respondenten volgens het aantal jaar werkzaam binnen een OCMW*

#	Field	Minimum	Maximum	Gemiddelde	Std afwijking	Variantie	Aantal
1	Aantal jaar	0.00	39.90	9.19	8.86	78.45	566

#	Antwoord	%	Aantal
	0	12%	68
	1	10%	59
	2	9%	52
	3	5%	26
	4	7%	40
	5	6%	35
	6	5%	30
	7	4%	23
	8	2%	13
	9	2%	13
	10	3%	17
	11	2%	10
	12	3%	16
	13	3%	16

14	14	2%	12
15	15	3%	15
16	16	2%	12
17	17	2%	10
18	18	2%	9
19	19	2%	9
20	20	2%	10
21	21	1%	7
22	22	1%	6
23	23	1%	8
24	24	1%	6
25	25	2%	11
26	26	1%	6
27	27	0.18%	1
28	28	0.18%	1
29	29	1%	3
30	30	1%	6
34	34	1%	4
35	35	1%	4
37	37	0%	2
38	38	0.18%	1
39	39	0.18%	1
	Totaal	100%	566

Tabel A8*Verdeling respondenten volgens anciënniteit*

#	Field	Minimum	Maximum	Gemiddelde	Std afwijking	Variantie	Aantal
1	Aantal jaar	0.00	42.00	11.93	9.94	98.90	566

#	Antwoord	%	Aantal
0	0	10%	59
1	1	4%	22
2	2	6%	34
3	3	5%	26
4	4	5%	27
5	5	4%	25
6	6	5%	27
7	7	5%	27
8	8	3%	18
9	9	3%	15
10	10	5%	27
11	11	3%	15
12	12	3%	15
13	13	4%	21
14	14	4%	21
15	15	2%	14
16	16	3%	16
17	17	3%	17
18	18	2%	14
19	19	2%	11
20	20	2%	14
21	21	1%	8
22	22	1%	7
23	23	1%	7
24	24	2%	9
25	25	2%	10
26	26	1%	6
27	27	1%	3

28	28	0%	2
30	30	1%	8
31	31	1%	6
32	32	1%	5
33	33	1%	5
34	34	1%	6
35	35	1%	8
37	37.1	0%	2
38	38	0%	1
39	39	0%	2
40	40	0%	1
40	40	0%	2
41	41	0%	1
42	42	0%	1
	Totaal	100%	566

Tabel A9

Verdeling respondenten volgens tewerkstellingspercentage

#	Field	Minimum	Maximum	Gemiddelde	Std afwijking	Variantie	Aantal
1	Percentage	0.00	100.00	90.72	18.12	328.21	566

#	Antwoord	%	Aantal
>10	10	2%	9
>20	20	0%	2
>30	30	1%	3
>40	40	1%	5
>50	50	2%	13
>60	60	0.18%	1
>70	70	1%	7
>80	80	2%	10
>90	90	20%	115
>100	100	3%	18
100	100	67.67%	383
	Totaal	100%	566

Tabel A10*Verdeling respondenten wiens OCMW een Cel Oekraïne bevatten*

#	Field	Minimum	Maximum	Gemiddelde	Std afwijking	Variantie	Aantal
1	Bevat uw OCMW een Cel Oekraïne?	1.00	2.00	1.47	0.50	0.25	557

#	Antwoord	%	Aantal
1	Ja	53.32%	297
2	Nee	46.68%	260
	Totaal	100%	557

Tabel A11*Verdeling respondenten die in Cel Oekraïne werken of hebben gewerkt*

#	Field	Minimum	Maximum	Gemiddelde	Std afwijking	Variantie	Aantal
1	Indien uw OCMW een Cel Oekraïne bevat, heeft u ooit gewerkt voor Cel Oekraïne?	1.00	2.00	1.73	0.44	0.20	470

#	Antwoord	%	Aantal
1	Ja	26.81%	126
2	Nee	73.19%	344
	Totaal	100%	470

Tabel A12*Verdeling respondenten verschillende behandeling van OCMW als organisatie*

#	Field	Minimum	Maximum	Gemiddelde	Std afwijking	Variantie	Aantal
1	Vindt u dat het OCMW als organisatie of de ondersteunende diensten verschillend omgaan met de diverse vluchtelingengroepen (erkende vluchtelingen vs statuut Oekraïense vluchteling)?	1.00	2.00	1.19	0.39	0.15	474

#	Antwoord	%	Aantal
1	Ja	81.01%	384
2	Nee	18.99%	90
	Totaal	100%	474

Tabel A13*Verdeling respondenten inzake de grote juridische verschillen*

#	Field	Minimum	Maximum	Gemiddelde	Std afwijking	Variantie	Aantal
1	Kan er gesproken worden van grote juridische verschillen?	1.00	2.00	1.30	0.46	0.21	395

#	Antwoord	%	Aantal
1	Ja	69.87%	276
2	Nee	30.13%	119
	Totaal	100%	395

Tabel A14*Verdeling respondenten inzake de correctheid van de juridische verschillen*

#	Groep	%	Aantal
1	Criticaster	86.58%	342
2	Passieveling	11.39%	45
3	Promotor	2.03%	8
	Totaal	100%	395

Tabel A15*Verdeling respondenten over de ervaren last door de verschillen*

#	Field	Minimum	Maximum	Gemiddelde	Std afwijking	Variantie	Aantal
1	Indien er sprake zijn van verschillen, vindt u deze lastig?	1.00	2.00	1.21	0.41	0.16	389

#	Antwoord	%	Aantal
1	Ja	79.18%	308
2	Nee	20.82%	81
	Totaal	100%	389

Tabel A16*Verdeling respondenten over de ervaren last door de verschillen*

#	Field	Minimum	Maximum	Gemiddelde	Std afwijking	Variantie	Aantal
1	Benodigde documenten voor erkenning	1.00	5.00	3.71	1.08	1.17	474
2	Toekenning van sociale woning	1.00	5.00	3.01	1.19	1.41	474
3	Leefloon	1.00	5.00	3.62	1.21	1.46	474
4	Financiële ondersteuning (naast het leefloon)	1.00	5.00	3.24	1.19	1.41	474
5	Vakantie in herkomstland	1.00	5.00	3.26	1.14	1.29	474
6	Gezinsherening	1.00	5.00	3.16	1.03	1.05	474
7	Toegang tot school	1.00	5.00	3.00	1.16	1.35	474
8	Toegang tot werk	1.00	5.00	3.36	1.15	1.33	474
9	Sociale rechten	1.00	5.00	3.43	1.16	1.35	474

#	Vraag	Helemaal oneens	Oneens	Neutraal	Eens	Helemaal eens	Totaal					
1	Benodigde documenten voor erkenning	5.49%	26	7.81%	37	21.10%	100	41.56%	197	24.05%	114	474
2	Toekenning van sociale woning	12.03%	57	21.52%	102	31.86%	151	22.36%	106	12.24%	58	474
3	Leefloon	7.59%	36	11.81%	56	18.35%	87	35.44%	168	26.79%	127	474
4	Financiële ondersteuning (naast het leefloon)	8.65%	41	19.41%	92	27.64%	131	28.06%	133	16.24%	77	474
5	Vakantie in herkomstland	8.02%	38	14.56%	69	37.76%	179	23.21%	110	16.46%	78	474
6	Gezinsherening	7.17%	34	12.45%	59	49.58%	235	18.78%	89	12.03%	57	474
7	Toegang tot school	11.60%	55	21.31%	101	33.97%	161	21.73%	103	11.39%	54	474
8	Toegang tot werk	7.81%	37	14.35%	68	28.48%	135	32.28%	153	17.09%	81	474
9	Sociale rechten	7.38%	35	13.29%	63	28.69%	136	30.59%	145	20.04%	95	474

Tabel A17*Verdeling respondenten over de omgang met de verschillen*

#	Groep	%	Aantal
1	Criticaster	73.01%	284
2	Passieveling	24.16%	94
3	Promotor	2.83%	11
	Totaal	100%	389

#	Field	Minimum	Maximum	Gemiddelde	Std afwijking	Variantie	Aantal
1	Gewetensnood	1.00	5.00	2.57	0.84	0.70	395

Tabel A18*Verdeling respondenten over gewetensnood*

#	Antwoord	%	Aantal
1	Nooit	6.58%	26
2	Zelden	44.56%	176
3	Regelmatig	34.68%	137
4	Vaak	13.16%	52
5	Altijd	1.01%	4
	Totaal	100%	395

Tabel A19

Verdeling respondenten over het horen van opmerkingen over deze verschillen

#	Field	Minimum	Maximum	Gemiddelde	Std afwijking	Variantie	Aantal
1	Collega's	1.00	5.00	3.17	0.92	0.84	395
2	Hulpverleners van diensten buiten het OCMW	1.00	5.00	2.79	0.98	0.97	395
3	Cliënten	1.00	5.00	2.93	1.05	1.11	395

#	Vraag	Nooit	Zelden	Regelmatig	Vaak	Altijd	Totaal
1	Collega's	5.06 % 20	16.20 % 64	38.73% 153	36.46 % 144	3.54 % 14	395
2	Hulpverleners van diensten buiten het OCMW	9.11 % 36	31.90 % 126	32.15% 127	24.81 % 98	2.03 % 8	395
3	Cliënten	8.61 % 34	29.37 % 116	25.82% 102	32.41 % 128	3.80 % 15	395

Tabel A20

Verdeling respondenten over in hoeverre de verschillen ethisch verantwoord zijn

#	Groep	%	Aantal
1	Criticaster	94.94%	375
2	Passieveling	4.81%	19
3	Promotor	0.25%	1
	Totaal	100%	395

Tabel A21

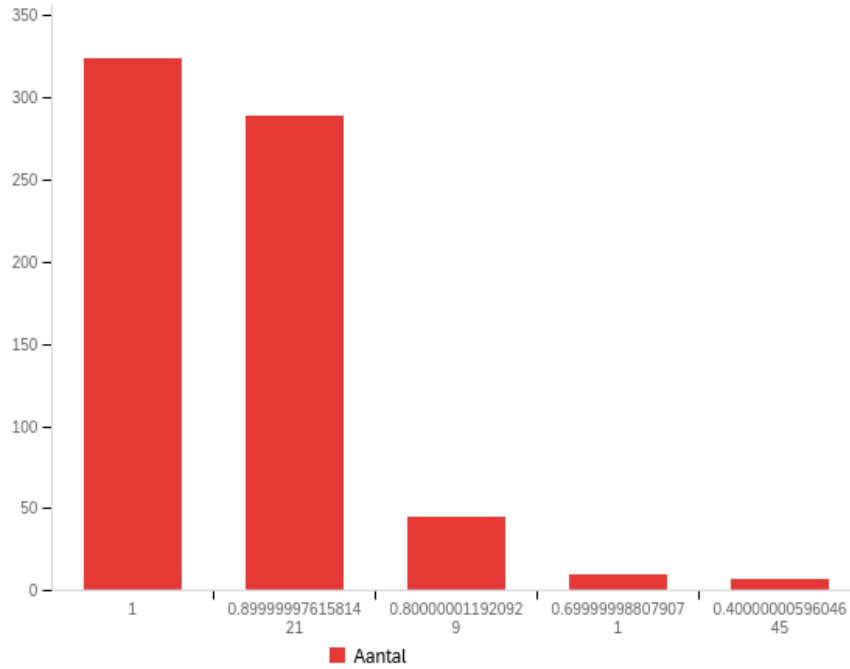
Verdeling respondenten over morele distress

#	Groep	%	Aantal
1	Criticaster	57.46%	204
2	Passieveling	34.08%	121
3	Promotor	8.45%	30
	Totaal	100%	355

Bijlage B: Figuren data respondentent

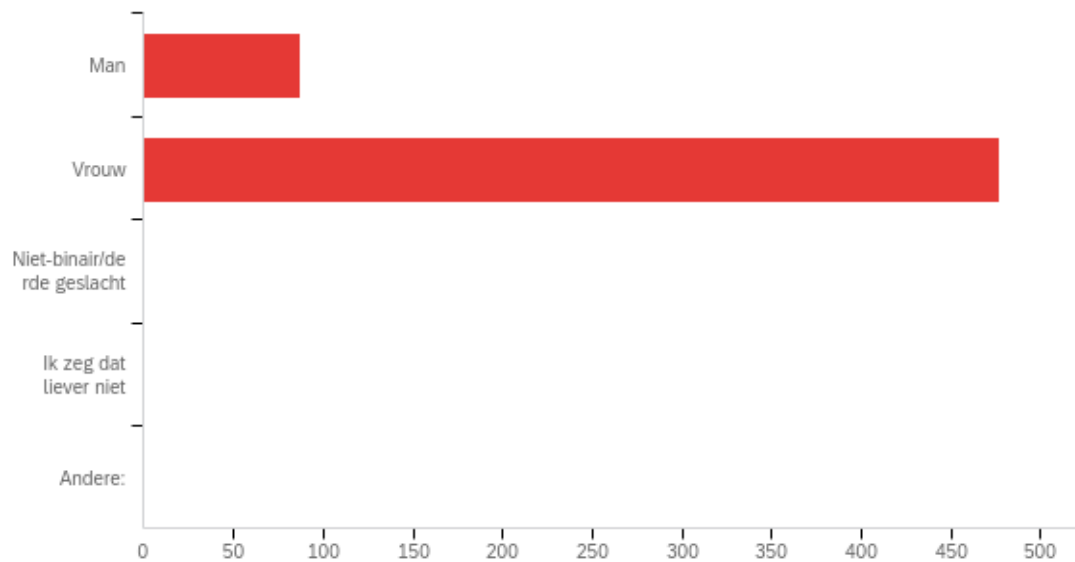
Figuur B1

Verdeling ingevulde/gedeeltelijke enquêtes

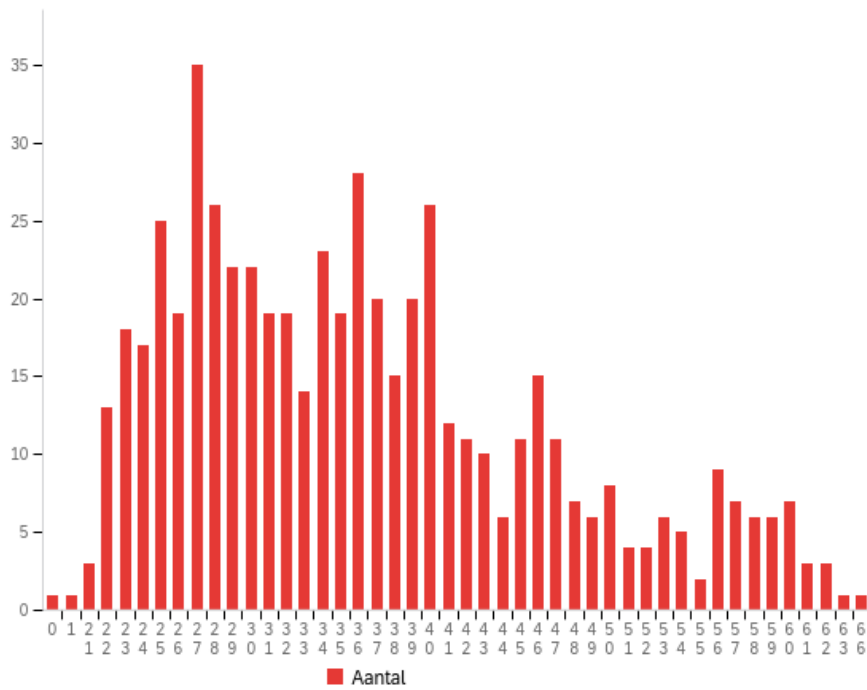
Figuur B2

Verdeling respondentent volgens geslacht

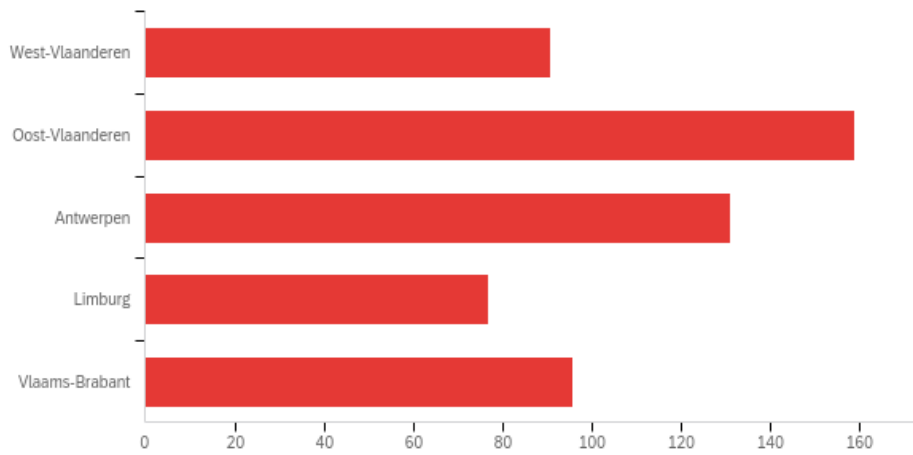
Figuur B3

Verdeling leeftijd respondenten

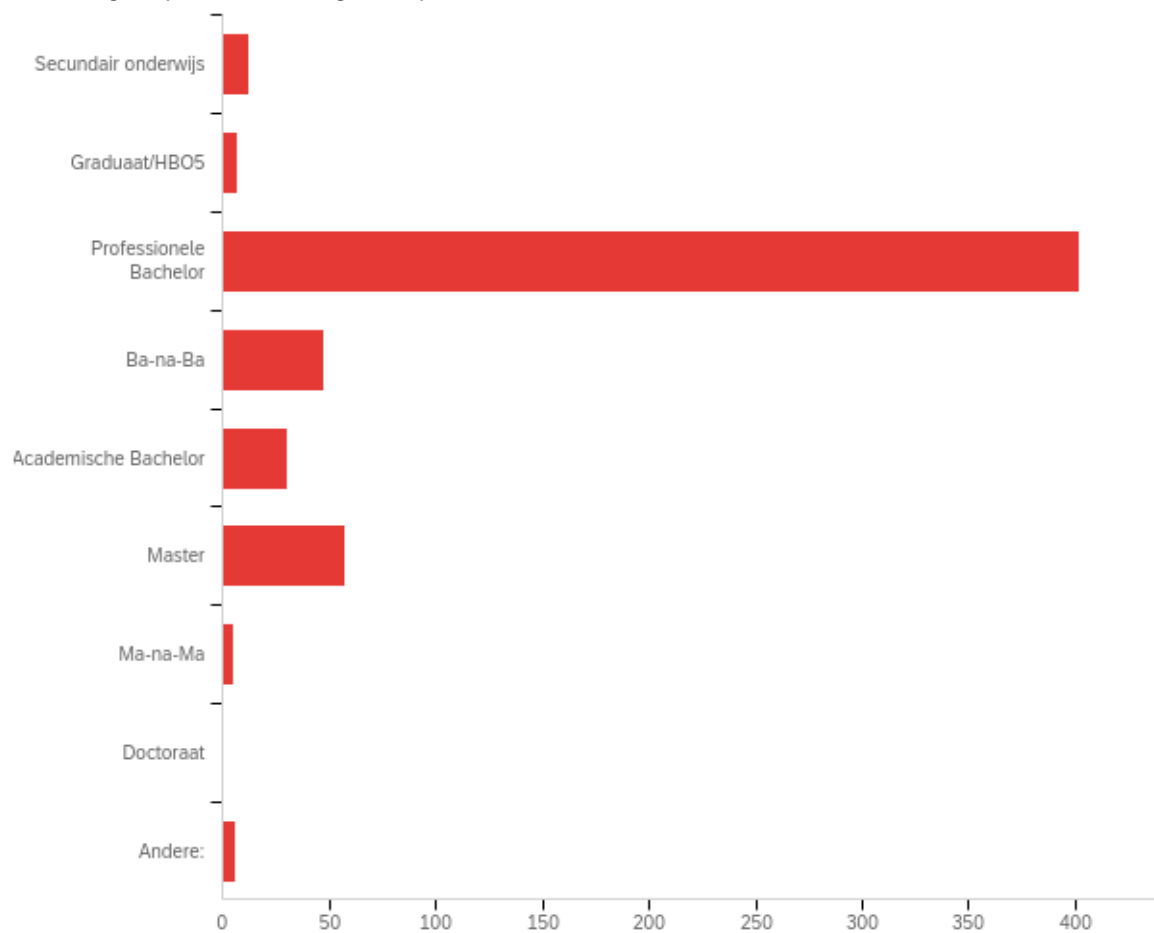
Figuur B4

Verdeling respondenten volgens provincie

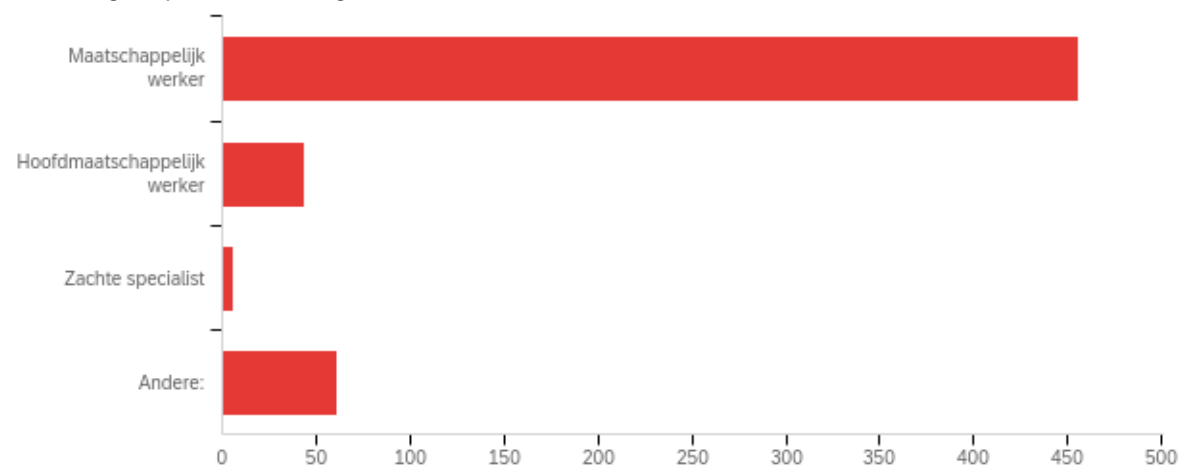
Figuur B5

Verdeling respondenten volgens diploma

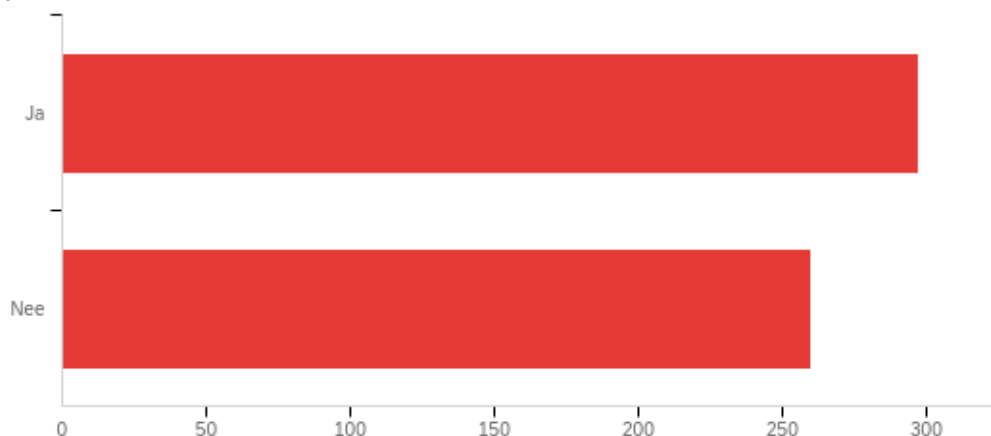
Figuur B6

Verdeling respondenten volgens functie

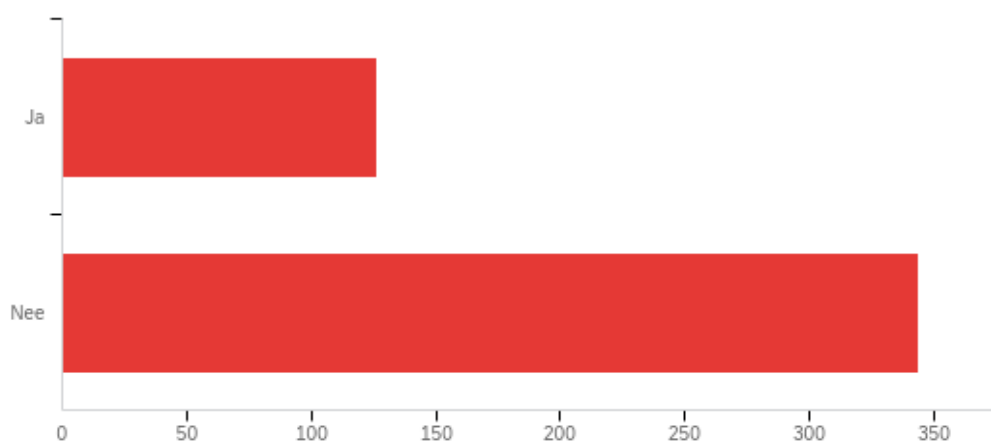
Figuur B7

Verdeling respondenten wiens OCMW een Cel Oekraïne bevatten

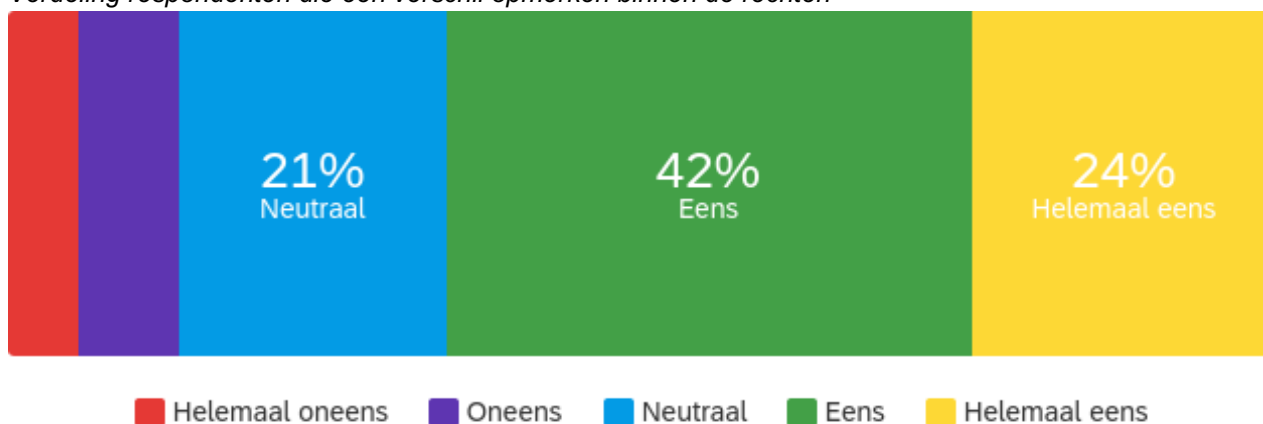
Figuur B8

Verdeling respondenten die in Cel Oekraïne werken of hebben gewerkt

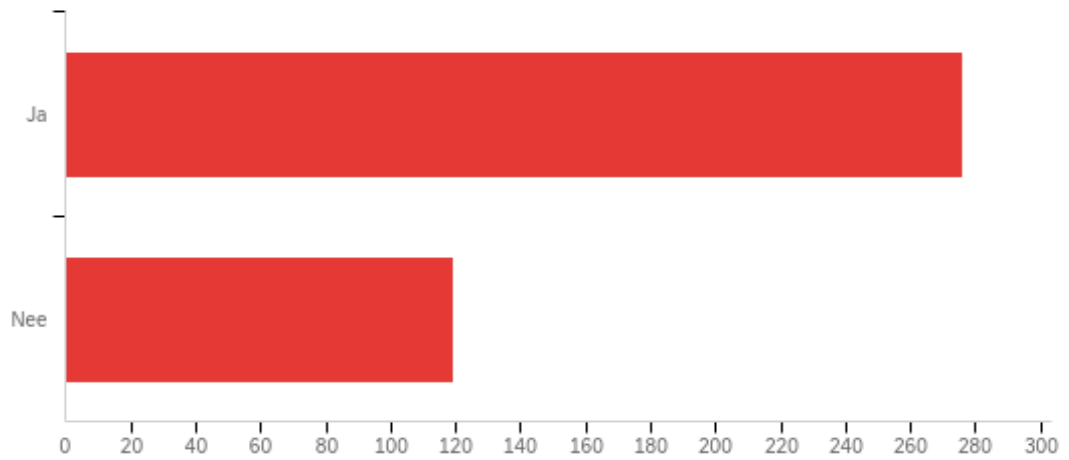
Figuur B9

Verdeling respondenten die een verschil opmerken binnen de rechten

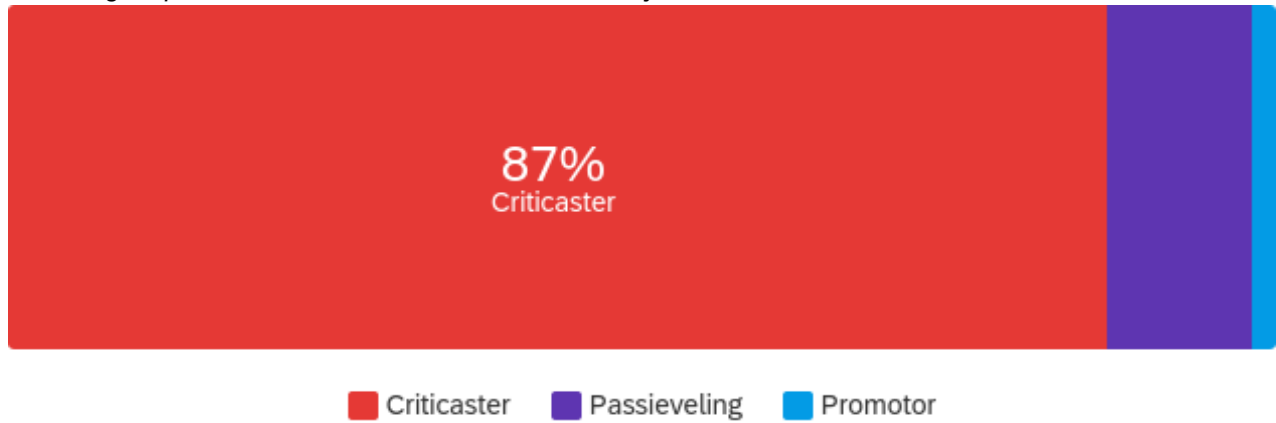
Figuur B10

Verdeling respondenten inzake de grote juridische verschillen

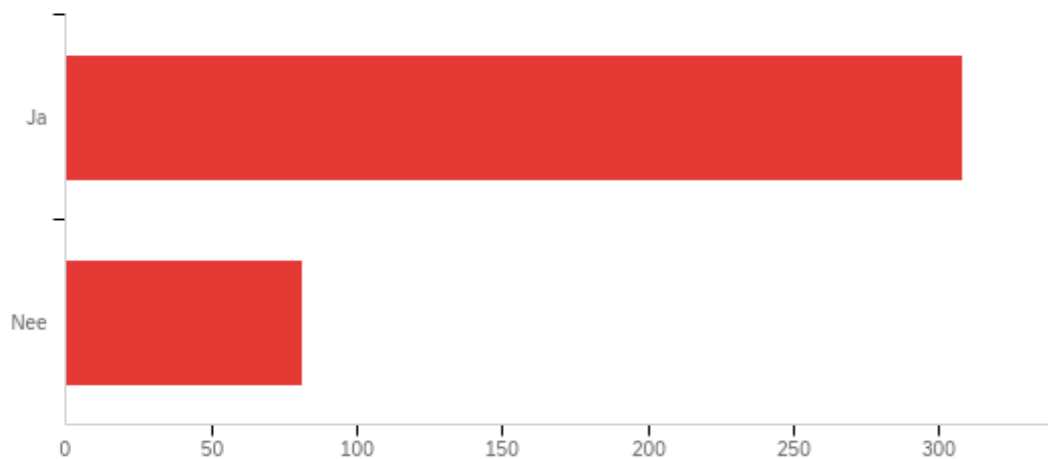
Figuur B11

Verdeling respondenten inzake de correctheid van de juridische verschillen

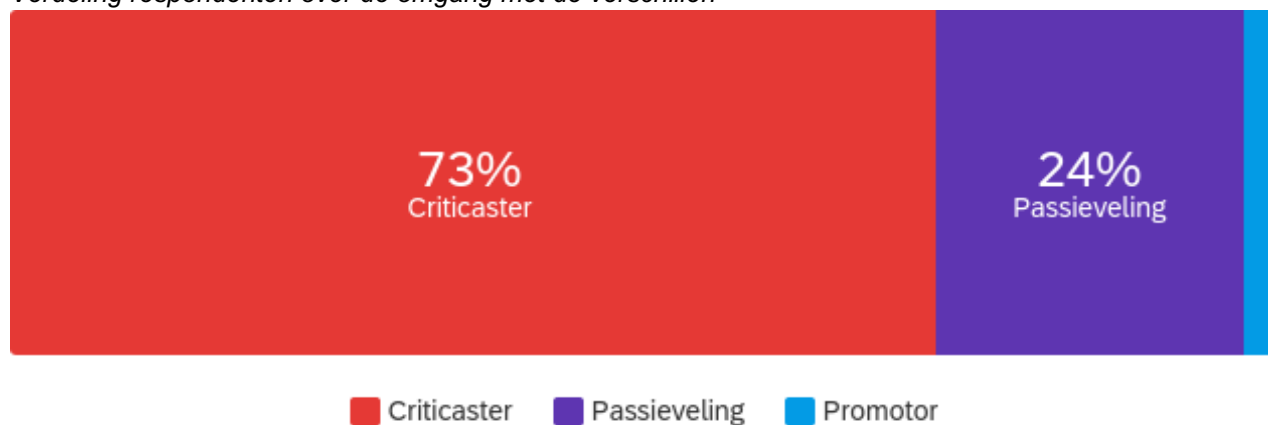
Figuur B12

Verdeling respondenten over de ervaren last door de verschillen

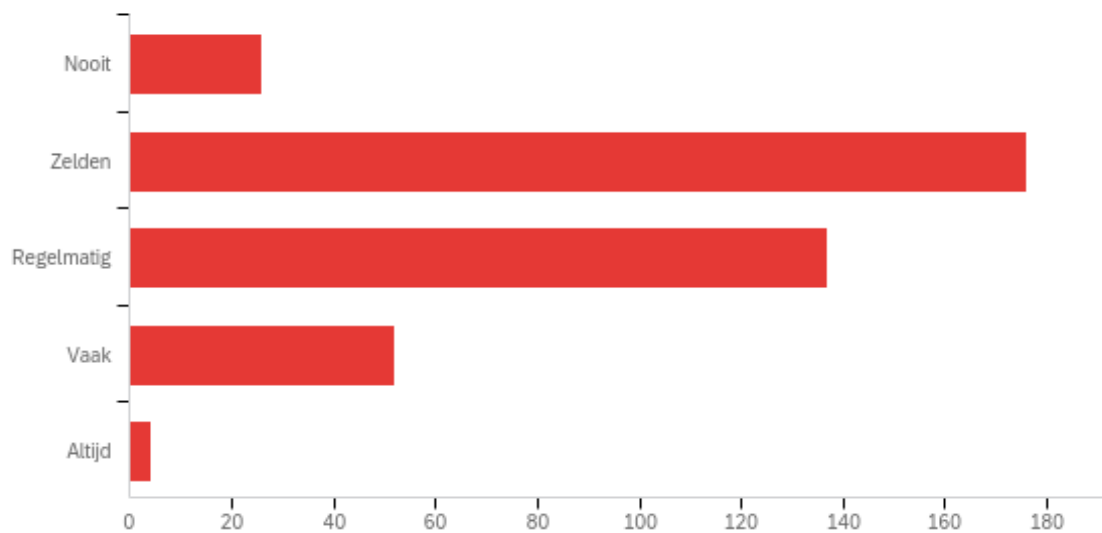
Figuur B13

Verdeling respondenten over de omgang met de verschillen

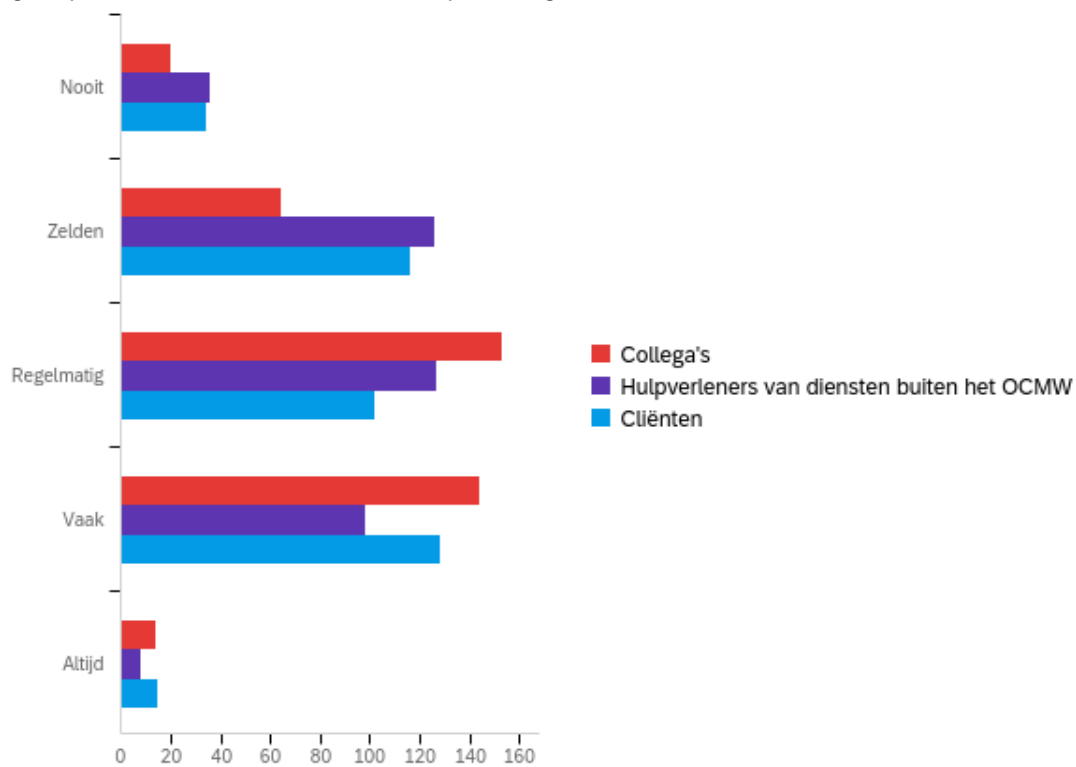
Figuur B14

Verdeling respondenten over gewetensnood

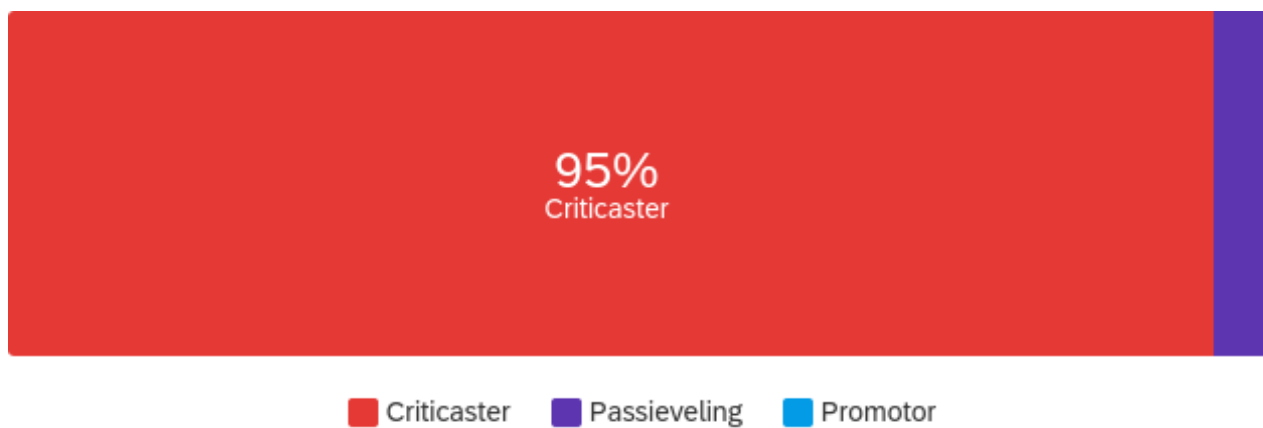
Figuur B15

Verdeling respondenten over het horen van opmerkingen over deze verschillen

Figuur B16

Verdeling respondenten over in hoeverre de verschillen ethisch verantwoord zijn

Figuur B17

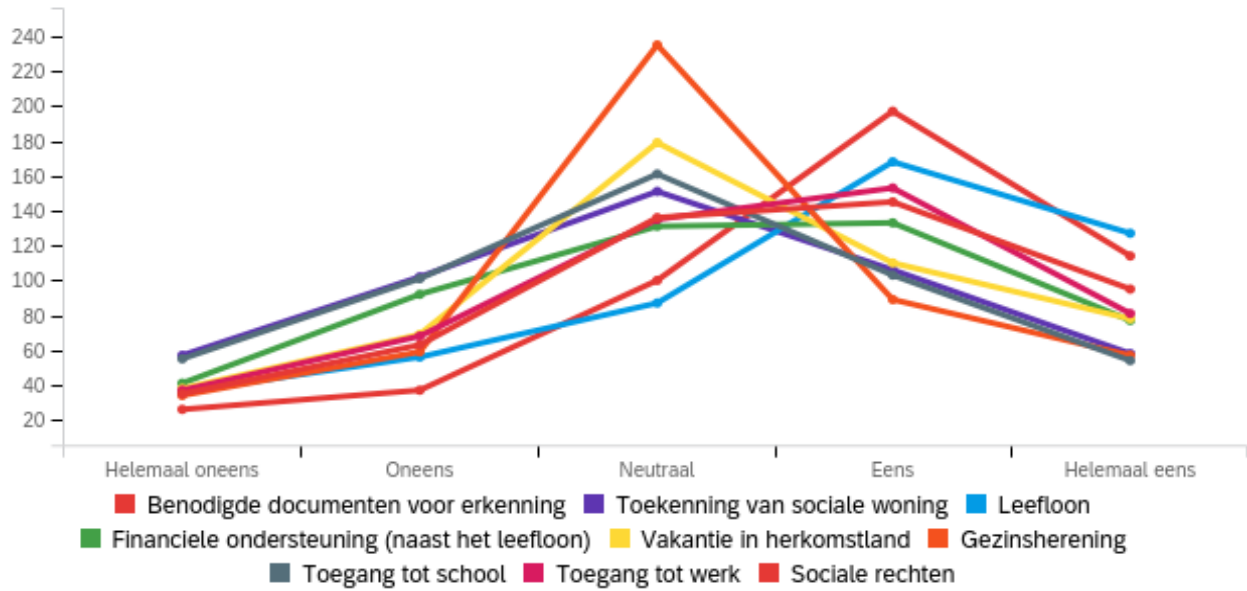
Verdeling respondenten over morele distress

Bijlage C: Grafieken data respondentent

Grafiek C1

Verdeling respondentent die een verschil opmerken binnen de rechten

Bijlage D: Enquête

Beste hulpverleners,

Ik ben Amina Bouslah, een master studente Sociaal Werk aan de Universiteit te Gent. Graag nodig ik jullie uit om deze enquête in te vullen naar aanleiding van mijn masterproef. De enquête zal peilen naar morele distress bij hulpverleners binnen een OCMW ten aanzien van de verschillende vluchtelingen groepen. Om dit te kunnen nagaan, vraag ik jullie onderstaande enquête zo volledig mogelijk in te vullen. Deze enquête is opengesteld aan alle medewerkers van het OCMW. Het invullen van de enquête duurt ongeveer 15 minuten.

Graag geef ik nog mee dat de resultaten op een vertrouwelijke manier bewaard en verwerkt zullen worden en de rapportering gebeurt op een anonieme wijze.

Gelieve de enquête voor 16/04/2023 in te vullen.

Alvast bedankt voor uw medewerking!

De verantwoordelijke onderzoekers zijn:

Amina Bouslah
Master Sociaal Werk
Universiteit Gent
E-mail: amina.bouslah@ugent.be

Prof. Dr. Ilse Derluyn
Vakgroep Sociaal Werk & Sociale
Pedagogiek
Universiteit Gent
E-mail: ilse.derluyn@ugent.be

[Informed consent]

- Ik neem vrijwillig deel aan deze wetenschappelijke studie en geef toestemming aan de onderzoekers om mijn gegevens te verwerken, ze te bewaren, te analyseren en er over te rapporteren op een anonieme wijze.
- Ik deel niet mee aan deze wetenschappelijke studie.

Openingsvraag:

1. Werkt u of heeft u gewerkt met Oekraïense vluchtelingen? (Meerkeuze)
  - Ja, enquête verder invullen
  - Nee, dan stopt de enquête hier.

Persoonsgegevens:

2. Wat is uw leeftijd? (Schaal)

3. Wat is uw geslacht (Meerkeuze)
  - Man
  - Vrouw
  - Niet-binair/derde geslacht
  - Ik zeg dat liever niet
  - Andere:

4. Hoeveel jaar bent u werkzaam binnen het OCMW? (Schaal)

5. Hoeveel jaar anciënniteit? (Schaal)

6. Hoeveel is uw tewerkstellingspercentage? (Schaal)

7. Wat is uw hoogst behaalde diploma? (Meerkeuze)
  - Secundair onderwijs
  - Graduaat/HBO5
  - Professionele bachelor
  - Ba-na-Ba
  - Academische bachelor
  - Master
  - Ma-na-ma
  - Doctoraat

8. Welke functie oefent u uit? (Meerkeuze)
  - Maatschappelijk werker
  - Hoofdmaatschappelijk werker
  - Zachte specialist
  - Andere:

9. Binnen welke provincie bevindt uw OCMW zich? (Meerkeuze)
  - West-Vlaanderen
  - Oost-Vlaanderen
  - Antwerpen
  - Limburg
  - Vlaams-Brabant
  - Brussel

10. Bevat uw OCMW een Cel Oekraïne? (Meerkeuze)
  - Ja
  - Nee

11. Indien uw OCMW een Cel Oekraïne bevat, heeft u ooit gewerkt voor Cel Oekraïne? (Meerkeuze)
- Ja
  - Nee

Rechten:

12. Vindt u dat het OCMW als organisatie of de ondersteunende diensten verschillend omgaan met de diverse vluchtelingengroepen (erkende vluchtelingen vs statuut oekraïense vluchteling)? (Meerkeuze)
- Ja
  - Nee
13. Merkt u een verschil op basis van...
- a. Benodigde documenten voor erkenning (5-Likertschaal)
  - b. Toekenning van sociale woning (5-Likertschaal)
  - c. Leefloon (5-Likertschaal)
  - d. Financiële ondersteuning (naast het leefloon) (5-Likertschaal)
  - e. Vakantie in herkomstland (5-Likertschaal)
  - f. Gezinshereniging (5-Likertschaal)
  - g. Toegang tot school (5-Likertschaal)
  - h. Toegang tot werk (5-Likertschaal)
  - i. Sociale rechten (5-Likertschaal)
14. Kan er gesproken worden van grote juridische verschillen? (Meerkeuze)
- Ja
  - Nee
15. In hoeverre vind je de juridische verschillen juist? (Net Promotor Scale)
16. Indien er sprake zijn van verschillen, vindt u deze lastig? (Meerkeuze)
- Ja
  - Nee

Omgang verschillen:

17. In hoeverre kan u omgaan met deze verschillen? (Net Promotor Scale)
18. Kom je soms in gewetensnood? (5-Likertschaal)
19. Hoor je opmerkingen over deze verschillen bij:
- a. Collega's? (5-Likertschaal)
  - b. Clienten? (5-Likertschaal)
  - c. Hulpverleners van andere diensten buiten OCMW? (5-Likertschaal)
20. Hoe ga je om met deze opmerkingen? (Open)

21. In hoeverre vindt u de verschillen ethisch verantwoord? (Schaal)

Morele distress:

22. Morele distress is een distress die men ervaart wanneer men meewerkt aan een systeem of in een professionele situatie tot een bepaalde beslissing moet komen, waar je ethische of morele vragen bij hebt of zelfs in gewetensnood komt door de verschillende behandeling van de verschillende groepen. Bijv. In tijden van COVID: Aan wie geven wij nog medische zorgen in een overbelast systeem?

- a. In hoeverre herken je jezelf in de uitleg die ik net heb gegeven? (Net Promotor Scale)
- b. Geef een aantal voorbeelden, indien van toepassing (Open)

Afronding

23. Hoe zou u in een ideale wereld deze ongelijkheid in behandeling aanpakken? Wat zou u willen veranderen aan het systeem/werking? (Kan lokaal zijn, Vlaams, Federaal, Europees)
(Open)

24. Wil u nog extra opmerkingen of nuanceringen toevoegen aan deze enquête?
(Open)